

www.musavat.com

MUSAVAT

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 20 noyabr 2024-cü il Çərşənbə № 209 (8582) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

COP29-a qarşı olanlar BMT Baş katibini də hədəf aldı

Absurd müraciətin məqsədi nə?

yazısı səh.8-də

Roma Papasından Paşinyana "ağıl duası"

yazısı səh.5-də

Putin o qanunu imzaladı - müharibə hazırlıqları başladı

yazısı səh.6-də

Müşahidə missiyası sərhəddən gedir?

yazısı səh.5-də

Qarabağdan gedənlərə kütləvi vətəndaşlıq verilir

yazısı səh.7-də

Ərdəbilin imam-cüməsi "xortladı" - sərsəm ittihamlar

yazısı səh.10-də

Moskva 10 noyabr sənədini arxivə göndərmək istəmir

yazısı səh.11-də

Xameneinin yerinə oğlu keçə bilər

yazısı səh.10-də

Araq bazarına nəzarətin ciddi təhlükəsi

yazısı səh.12-də

Neftlə bağlı büdcədə bir ilk - qiymət 70 dollar...

yazısı səh.13-də

İnsan hüquqları komissarının Bakıya məktubu

yazısı səh.4-də

9 ayın SOS yekunu: evlənənlər azalır, boşananlar çoxalır

yazısı səh.12-də

RUSİYA XƏZƏRDƏ DONANMASINI KİMLƏRƏ QARŞI GÜCLƏNDİRİR?

İran-İsrail-ABŞ qarşıdurması Moskvanı dənizdə hərbi gücünü artırmağa vadar edir - Xəzəryanı ölkələrə mümkün risklər...

yazısı səh.9-də

İrəvan Parislə Tehran arasında "poçtalyon" rolunda

Ermənistan iki ölkə arasında gizli vasitəçi rolunu oynayır və tərəflərə mesajı ötürür

yazısı səh.7-də

Arif Rəhimov

Sabiq nazirın oğlu "Bakı halqası"nda ilişə bilər

yazısı səh.3-də

Səməd Seyidov:
"Söymüşük, danlamışıq, yaxşı eləmişik..."

yazısı səh.4-də

Talibovun atasına rəhmət oxutduran qadağa götürüldü

yazısı səh.3-də

Naxçıvanla bağlı fərman

Prezident İlham Əliyev "2024-cü il dövlət büdcəsi haqqında" Qanunun tətbiqi ilə bağlı bir sıra məsələlər barədə 26 dekabr 2023-cü il tarixli fərmanında dəyişiklik edib.

Dövlət başçısı bununla bağlı yeni fərman imzalayıb.

Fərmana əsasən, bu il "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın maliyyələşdirilməsi xərcləri 70 milyon manatdan 41,7 milyon manata endirilib.

Mərkəzi Bankın rəhbər şəxsləri adından kimlər istifadə edir?

Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) apardığı müşahidələrə və daxil olan müraciətlərə əsasən qurumun rəhbər şəxslərinin adından hazırlanmış saxta sənəd və lisenziyalardan istifadə edilməklə maliyyə xidmətləri istehlakçılarına həqiqətə uyğun olmayan məlumatların verilməsi halları var.

Bu barədə AMB-nin açıqlamasında qeyd edilib.

"Maliyyə xidmətlərinin göstərilməsi üçün təqdim olunmuş lisenziyalara dair məlumatlar AMB-nin internet sahifəsində (www.cbar.az) bazar iştirakçıları bölməsinin aidiyyəti üzrə yanmbölmələrində əks olunub və davamlı olaraq yenilənir. Bu kimi hallarla rastlaşdıqda səhifəmizdən əsas istinad və məlumat mənbəyi kimi istifadə edilməsi tövsiyə olunur. Əlavə suallarla bağlı Qaynar xəttə (966) müraciət oluna bilər", - məlumatda vurğulanıb.

Kərim Vəliyev Pakistana niyə gedib?

Azərbaycan müdafiə nazirinin birinci müavini - Azərbaycan Ordusunun Baş Qərargah rəisi general-polkovnik Kərim Vəliyev Pakistanda keçirilən "IDEAS 2024" 12-ci Beynəlxalq Müdafiə Sərgisi və Seminarında iştirak etmək üçün bu ölkəyə səfər edib.

Müdafiə Nazirliyi xəbər verir ki, K.Vəliyevin rəhbərlik etdiyi, Azərbaycan Hərbi Hava və Hərbi Dəniz Qüvvələrinin yüksək rütbəli hərbi qulluqçularının da olduğu nümayəndə heyəti sərgidə nümayiş etdirilən müdafiə və təhlükəsizlik texnologiyaları, müxtəlif təyinatlı silah və hərbi texnika nümunələri ilə tanış olub.

Azərbaycan Ordusunun Baş Qərargah rəisi Pakistanın Strateji Planlar Departamentinin Baş direktoru general-leytenant Yusuf Camal ilə görüşüb. Görüşdə hərbi, hərbi-texniki sahədə əməkdaşlığa dair müzakirələr aparılıb.

"Qarabağ"ın baş məşqçisinə 5 oyunluq cəza

"Qarabağ"ın 15 yaşadək oğlanlardan ibarət komandasının baş məşqçisi Rəuf Əliyev 5 oyunluq cəzalanıb.

Bu barədə AFFA İntizam Komitəsinin son iclasında qərar qəbul olunub.

O, noyabrın 8-də U-15 Liqasında keçirilən "Turan Tovuz"la

matçın 67-ci dəqiqəsində hakimi təhqir etdiyi üçün qırmızı vərəqə ilə cəzalandırıldıqdan sonra hakimləri təhqir və təhdid etdiyinə, oyun boyu onların ünvanına təhqiramiz ifadələr səsləndirməyə davam etdiyinə görə 5 oyun cəzalandırılıb. O, həmçinin müstəsna hal kimi 500 manat cərimə edilib. "Qarabağ"ın azarkeşləri də hakimləri təhqir və təhdid ediblər. Bu hal oyun boyu davam etdiyinə görə komandanın növbəti oyununun azarkeşsiz keçirilməsinə qərar verilib.

Aİ-95 benzinin qiymətini dövlət tənzimləyəcək

Aİ-95 markalı benzinin bir neçə aydır ki, Azərbaycanda istehsalına başlanıb, tənzimlənən qiymətlərlə 1,60 AZN-ə satılır. Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin iclasında "Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında" Qanuna təklif edilən dəyişikliklərin müzakirəsi zamanı Energetika Nazirliyində İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri Rəuf Qurbanov belə deyib.

O bildirib ki, hələ Aİ-95 markalı benzinin qiyməti tənzimlənən qiymətlərlə satılan məhsullar sırasına daxil edilməyib: "Yaxınlarda Nazirlər Kabineti tərəfindən Aİ-95-i bu siyahıya salacaqlar. Aİ-98 isə

bizdə istehsal edilmir. Ona görə onun qiyməti tənzimlənmir".

Qeyd edək ki, Aİ-92 markalı avtomobil benzininin pərakəndə satış qiyməti 1 litr üçün 10 qəpik artırılaraq 1,10 manat, dizel yanacağının pərakəndə satış qiyməti isə 1 litr üçün 20 qəpik artırılaraq 1 manat müəyyən edilib.

Nazirdən polislərə müjdə: maaşları artırılacaq

Cari ildə Daxili Qoşunların hərbi qulluqçularının əmək haqqı artırılıb. Bunu maliyyə naziri Samir Şərifov Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu, Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə, İnsan hüquqları, Regional məsələlər komitələrinin birgə iclasında 2025-ci ilin büdcə müzakirələri zamanı deyib.

Nazir bildirib ki, növbəti ildə ümumi əməkdaşlarının artırılması çərçivəsində Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşlarının əmək haqqının artırılması nəzərdən keçiriləcək.

Qeyd edək ki, İnsan hüquqları komitəsinin sədri Zəhid Oruc ictimai asayışı ləyaqətlə qoruyan polislərin maaşının artırılması təklifi ilə çıxış edib.

Fəxri adları olanlar nə qədər təqaüd alır?

Rəsmi hesabatla əsasən, 2024-cü il oktyabrın 1-nə 175 nəfərə Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı adına görə təqaüd (2000 manat), 175 nəfərə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına görə təqaüd (1800 manat) verilib. Təqaüdləri ya həmin adları daşıyan şəxslər, ya da onların dul arvadları və 18 yaşına çatmamış uşaqları alıb.

"Xalq" fəxri adına görə təqaüd alanların sayı 252 nəfər, "Əməkdar" fəxri adına görə təqaüd alanların sayı 4539 nəfər göstərilir.

Xalq yazıçısı, xalq şairi, xalq artisti və xalq rəssamı fəxri adları üçün aylıq təqaüdin məbləği 200 manatdır.

Əməkdar elm xadimi, əməkdar incəsənət xadimi, əməkdar artist, əməkdar rəssam, əməkdar mədəniyyət işçisi, əməkdar müəllim, əməkdar həkim, əməkdar memar, əməkdar dövlət qulluqçusu, əməkdar bədən tərbiyəsi və idman xadimi, əməkdar jurnalist, əməkdar mühəndis, əməkdar hüquqşünas, əməkdar kənd təsərrüfatı işçisi, əməkdar pilot, əməkdar tibb işçisi üçün 150 manat aylıq təqaüd müəyyən edilib.

Azərbaycanın neft və qazdan qazancı 18 mlrd. dolları ötəcək

Gələn il Azərbaycanın neft və qaz sektoru üzrə ixrac gəlirləri 18 415,9 mlrd. ABŞ dolları səviyyəsində proqnozlaşdırılır.

"APA-Economics" xəbər verir ki, bu barədə "2025-ci il dövlət büdcəsi haqqında" qanun layihəsində bildirilib.

Sənədə əsasən, 2026-cı ildə qeyd olunan göstərici 16 187,3 mln. dollar, 2027-ci ildə 16 556,1 mln. dollar, 2028-ci ildə isə 15 767,2 mln. dollar səviyyəsində olacaq.

Qeyd olunur ki, gələn il Azərbaycan 2 238,1 mln. dollar dəyərində neft və qaz sektoru məhsulları idxal edəcək. 2026-cı ildə bu göstərici 2 105,6 mln. dollar, 2027-ci ildə - 2 261,9 mln. dollar, 2028-ci ildə isə 2 268,5 mln. dollar təşkil edəcək.

Sosial yardımlar bu qədər artırılacaq

Gələn ildən etibarən ehtiyac meyarı 270 manatdan 285 manata çatdırılacaq. Yeni ehtiyac meyarının müəyyənləşdirilməsi ünvanlı sosial yardımın aylıq məbləğinin artırılması və müraciətin genişləndirilməsi baxımından vacibdir. Milli Məclisin iqtisadçı deputatı Vüqar Bayramov sosial yardımın nə qədər artacağına aydınlıq gətirib. O bildirib ki, ehtiyac meyarı artırıldığı üçün daha çox ailə ünvanlı sosial yardıma müraciət edə biləcək.

"Ailənin 5 üzvü var və həmin ailənin rəsmi aylıq gəliri 900 manatdır. Bu il həmin ailə üçün 1350 manat (5 nəfər X 270 manat) ehtiyac meyarı, yeni xərc hesablanır. Bu zaman ailənin xərci ilə gəliri arasındakı fərq 450 manat (1350 manat-900 manat) olur. Həmin ailənin ünvanlı sosial yardıma müraciət hüququ olduğu halda, o proqram çərçivəsində ayda dövlətdən 450 manat yardım ala bilər. Amma bu rəqəm gələn ildən artacaq. Belə ki, həmin ailə üçün ehtiyac meyarı gələn ildən 1425 manata yüksəlir (5 nəfər X 285 manat) və nəticədə həmin ailənin gəliri dəyişmədiyi halda, aldığı aylıq yardım 450 manat deyil, 525 manat (1425 manat-900 manat) olur".

Azərbaycanda yaslarda yemək məclislərinin təşkil olunması, təmtəraqlı mərasimlərin keçirilməsi uzun illərdir müzakirə mövzudur. Bir çox din alimi və mütəxəssislər yas məclislərində yemək verilməsinin ləğv edilməsinə çağırış ediblər. Hətta Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi fətva ilə çıxış edərək, israfdan uzaq, İslam dininə uyğun mərasimlərin keçirilməsini tövsiyə edib.

Ehsan qadağası yas mərasimlərində varlı-kasıb ayrır-seçkiliyinin aradan qaldırılması üçün ən uğurlu seçim idi və cəmiyyət tərəfindən də birmənalı olaraq qəbul edilirdi. Hətta din xadimləri belə, şan-şöhrət xətrinə verilən ehsanların və ya kasıb birinin borc-xərc edərək təşkil etdiyi ehsan süfrəsinin ölüyə heç bir faydasının olmadığını insanlara izah etməyə çalışdılar.

Əsasən Bakıda ehsan qadağasına əməl edilmədi. Bu isə yəqin ki, bu işdə marağı olan şəxslərin istəyinə görə baş tutmadı. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Bakıda ən dəbdəbəli yas mərasimləri QMI-nin nəzarətində olan mərasim zallarında baş tutur. Əsasən də vəzifəli şəxslərin, onların yaxınlarının, imkanlı və nüfuzlu şəxslərin yas mərasimləri. Heç bir kasıb və imkansız adam bu məscidlərin mərasim zallarında yas mərasimi təşkil edə bilməz.

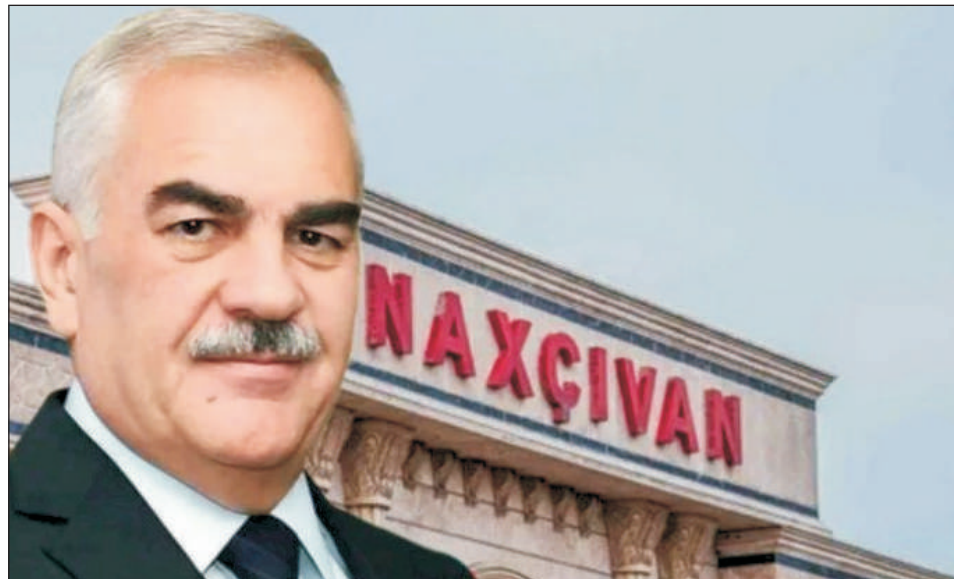
Ölünün dirinin işini çətinləşdirdiyi Azərbaycanın digər bölgələrində də təəssüf ki, bu qadağanı təbii etmək mümkün olmadı. Yalnız bir neçə rayon və kəndlərdə yas mərasimlərində ehsan verilməsi qadağan edildi. Bu da yerlərdəki icra nümayəndələrinin, ağsaqqalların və ziyalıların təşəbbüsü ilə baş tutdu.

Dəbdəbəli yas mərasimlərinin qadağan olunması isə Naxçıvan nümunəsindən başlayırdı. İlk olaraq Naxçıvanda Vasif Talibovun göstərişi ilə yas mərasimlərində çay, xurma, limon və halvadan başqa hər hansı bir nemətin masalara qoyulması qadağan edilmişdi. Ancaq son vaxtlar muxtar respublikada yenidən dəbdəbəli yas mərasimlərinə rast gəlinir. İnsanlarda Naxçıvanın bu məsələdə artıq keçmişə qayıtdığı təəssüratı yaranır.

Modern.az-a danışan **Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinin sədri Siyavuş Novruzov** bildirib ki, yas mərasimləri qanuna, dini ayinlərə və İslam qaydalarına uyğun şəkildə keçirilməlidir: "O cümlədən insanların narahat edən ehsanların verilməsi, müxtəlif meyvələrin, həddindən israfçılığın olması idi. İkinci bir məsələ qəbir daşları ilə bağlı idi. Mən komitə sədri (İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsi - red.) olduğum zaman bu məsələlərlə bağlı qanun layihəsi hazırlamışdıq. Sonra Nazirlər Kabineti tərəfindən nümunəvi qəbiristanlıqlar salınması və bələdiyyələrə təhvil verilməsi ilə bağlı qərar qəbul edildi. Həmin qəbiristanlıqlarda bütün qəbirlərin eyni olması nəzərdə tutulmuşdu.

Talibovun atasına rəhmət oxutduran qadağa götürüldü

Muxtar respublikada yenidən dəbdəbəli yas mərasimləri başlayıb; **deputat: "Sonradan Naxçıvana gələnlər..."**

Hətta sinə daşının və baş daşının eni, uzunluğunu, hündürlüyü ilə bağlı məsələ də qaldırılmışdı. Yalnızca Fəxri Xiyaban və Şəhidlər Xiyabanını çıxmaq şərti ilə geridə qalan qəbirlər eyni olmalı idi".

Komitə sədri qeyd edib ki, məsələ indi də gündəmdədir: "Ayrı-ayrı yerlərdə bu məsələlər artıq öz həllini tapıb. Vaxtilə biz bu məsələlərin üstündə ciddi dur-

duqdan sonra yas müddəti qısaldıldı. Artıq mərasimlər dəfn, 3, 7, 40 və il olmaqla yekunlaşır. Biz hətta yas müddəti məsələsinə də qoymuşduq ki, 15 dəqiqədən artıq olmasın. Bu məsələlərdə insanların kifayət qədər vaxtı gedir. İnsanlar orada oturmaqla nəyəsə nail olmur. Sadəcə başsağlığı verdikdən sonra oranı tərk edə bilərlər. Ucqar rayonlarda olan

yaslara getmək üçün elə vaxt olur ki, insanlar 2 gününü itirir. Bu barədə də biz bildirmişdik ki, sadəcə başsağlığı verməklə bu məsələlər həll oluna bilər. Məqsəd münasibətini bildirməkdirsə, oraya gedib-gəlməyə ehtiyac yoxdur. Bu, yas sahibi üçün də çətinidir, hər adamı qarşılamalı, yola salmalı, yemək işləri ilə məşğul olmalı olur. O baxımdan he-

sab edirəm ki, bu məsələyə qaydılmalıdır. Bu məsələ ilə bağlı mütləq maarifləndirmə tədbirləri olmalıdır. Xüsusilə ziyalılar bu məsələyə toxunmalı, Milli Məclisin deputatları bu məsələni gündəliyə gətirməlidir".

Komitə sədri Naxçıvanda yas mərasimlərdən danışdı. O bildirib ki, muxtar respublikada çay, qənd, xurma və limon verilir. Ancaq bəzi şəxslər bu qaydaları pozur: "Ehsanda bunlardan əlavə ən uzağı halva ola bilər. Naxçıvanda başqa heç nə verilmir. Həmin qaydalar yenə də qalmaqdadır. Kimse pozmağa cəhd göstərə bilər, xüsusilə xaricdə işləyən, sonra Naxçıvana gələnlər daha təmtəraqlı yas mərasimi keçirməyə çalışır. Bu zaman insanlar arasındakı bərabərlik pozulur. Bəzi hallar qeydə alınsa da, ümumi qaydalar qalır. Hesab edirəm ki, Naxçıvan bu mövzuda bütün ölkəyə nümunə olduğu zamana qayıdacaq".

□ **"Yeni Müsavat"**

Sabiq nazirin oğlu "Bakı halqası"nda ilişə bilər

Azad Rəhimovun oğlunun adı 400 min manatlıq yeyinti işində - pullara o nəzarət etməli imiş...

"Formula-1" yarışlarının təşkili zamanı 400 min manata yaxın yeyintidə təqsirləndirilən Bakı Şəhər Halqası Əməliyyat Şirkətinin (BCCOC) keçmiş şöbə müdiri Çingiz Mehdiyevin cinayət işi üzrə məhkəmə prosesi ictimaiyyətin diqqət mərkəzindədir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində hakim Leyla Məmmədova-Əsgərovanın sədrliyi ilə keçirilən son prosesdə iki şahidin məcburi gətirilməsi barədə qərar qəbul edilib. Bakı Şəhər Halqası Əməliyyat Şirkətinin təchizat şöbəsinin müdiri Zaur Məlikaslanovdur, Bakı Şəhər Halqası Əməliyyat Şirkətinin şöbə müdirinin müavini Urfan Tağızadədir.

Çingiz Mehdiyevin vəkili Araz Hüseynli bildirib ki, Zaur Məlikaslanovun məhkəmədə dindirilməsi vacibdir. Vəkil deyib ki, həmin şəxsin ifadəsi ittihamın mahiyyəti üçün əsasdır. Hakimlər qərarın icrası üçün tədbir görəcəklərini deyiblər.

Arif Rəhimov

Daha sonra Çingiz Mehdiyevin vəkili mərhum gənclər və idman naziri Azad Rəhimovun oğlu, Bakı Şəhər Halqası Əməliyyat Şirkətinin icraçı direktoru olmuş Arif Rəhimovun əlavə şahid qismində məhkəməyə çağırılmasını istəyib. Vəkil qeyd edib ki, Arif Rəhimov dövlətin ayırmış olduğu pulun xərclənməsinə nəzarət etməli idi, amma bu işi gör-

məyib. Vəkil deyib ki, Arif Rəhimov bu işdə məsuliyyətli şəxs olub, amma işə nəzarət etməyib.

Dövlət ittihamçısı Orxan Səmədov deyib ki, Arif Rəhimovun işinə istintaq orqanı baxıb qiymət verməlidir. Onun sözlərinə görə, hazırda məhkəmədə Çingiz Mehdiyevlə bağlı işə baxılır: "Buna görə də Arif Rəhimovun dindirilməsinə əsas

görmürəm. Amma bizim üçün fərqi yoxdur, məhkəmə çağırırsa, gəlsin ifadə versin".

Yerində müşavirə keçirən hakimlər heyəti vəsatətin baxılmamış saxlanması barədə qərar qəbul edib. Daha sonra sənədlərin tədqiqi mərhələsi başlanılıb. Hakim səsəndirdiyi sənədlərdən məlum olur ki, istintaq orqanı tərəfindən Arif Rəhimov və Fərid Allahverdiyevin barəsində olan ci-

nayət işinin başlanması rədd olunub.

Məlum olub ki, həm Arif Rəhimov, həm də Fərid Allahverdiyevin barəsində verilən ittihamlar istintaq dövründə sübuta yetirilməyib.

Sənədlərin tədqiqi mərhələsində Çingiz Mehdiyev prosesə sədrlik edən hakim tərəfindən sorğu-sual edilib.

Vəkil Araz Hüseynli əvvəl verdikləri bir vəsatətin də baxılmasını məhkəmənin nəzərinə çatdırdı. Belə ki, 2015-2020-ci illərdə Hesablama Palatası Bakı Şəhəri Halqası şirkətində audit hesabata keçirib. Vəkil həmin hesabatın onlara təqdim olunmasını istədi. Hakim Leyla Əsgərova-Məmmədova vəkilin verdiyi vəsatətin növbəti proseslərdə baxılacağını bildirdi.

Növbəti proses dekabrın 16-da davam edəcək. İttihama görə, Çingiz Mehdiyev Gənclər və İdman Nazirliyi vasitəsi ilə Bakı Şəhər Halqası Əməliyyat Şirkətinə ayrılmış 397.852,82 manat vəsaiti mənimsəyib. Bundan başqa, Çingiz Mehdiyev ona etibar edilmiş vəsaiti hissə-hissə olmaqla 2020-ci ilin

fevral-noyabr aylarında qardaşı Zaur Mehdiyevin ABŞ-ın "Bank of Amerika" bankındakı hesabına 1.436.735,18 manatı köçürməklə ləqəlləşdirib.

Qeyd edək ki, 2016-2018-ci illərdə "Formula-1" yarışlarının təşkili üçün 397 min manatdan artıq vəsaitin yeyintisindən bəhs olunur.

Yarışların təşkili üçün müxtəlif avadanlıqların, geyimlərin qiymətləri artıq göstərilib və nəticədə lazım olduğundan daha çox vəsait ayrılıb. Çingiz Mehdiyev bu üsulla vəsaitləri ələ keçirməkdə təqsirləndirilir. Ona həm də cinayət yoluyla əldə olunmuş vəsaitlərin mənimsənilməsi ittihamı verilib.

Keçmiş şöbə müdiri həmin vəsaitləri Seyşel adalarında anası Leyla Əliyevanın adına açdığı şirkətin və ailə sürücüsü Mais Abdullayevin hesablarına köçürüb.

İttihamla görə, yarışların təşkili üçün avadanlıqların alınması, xidmətlərin göstərilməsi adı ilə anasının şirkəti, sürücüsü ilə müqavilələr bağlanıb. Cinayət baş verən vaxtda Bakı Şəhər Halqası Əməliyyat Şirkətinin icraçı direktoru mərhum gənclər və idman naziri Azad Rəhimovun oğlu Arif Rəhimov olub.

□ **"Yeni Müsavat"**

İnsan Hüquqları komissarının Bakıya məktubu

Maykl O'Flaerti həbsdə olan jurnalistlərin və QHT fəallарının azad edilməsini istəyib - məhkəmə olmadan mümkündürmü?

Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Maykl O'Flaerti Azərbaycan Prezidentinə məktub yazıb. Komissarın ofisindən Gununesi.info-ya daxil olan məlumatda bildirilir ki, məktubunda o, hakimiyyətdən "qanuni fəaliyyətinə və ya hüquqlarını ifadə etdiklərinə görə həbsdə olan bütün hüquq müdafiəçilərinin, jurnalistlərin və vətəndaş cəmiyyəti fəallарının dərhal azad edilməsini" xahiş edib.

Prezidentdən xahiş olunur ki, fərqli və ya tənqidi fikirlər söyləmək və onlara qarşı cinayət ittihamlarını ləğv etmək, habelə bununla bağlı məhdudiyyətlər, o cümlədən xaricə səyahət qadağası da götürülsün. Müvəkkil həmçinin Azərbaycan hakimiyyətindən polis nəzarətində olarkən bir neçə hüquq müdafiəçisi, jurnalist və fəalla pis rəftarla bağlı iddialarla bağlı səmərəli araşdırma aparmağı, vəkillə əlaqə və adekvat tibbi xidmət hüququna riayət olunmasını təmin etməyi xahiş edir. O, daha sonra Azərbaycan hakimiyyətini birləşmək, dinc toplaşmaq və ifadə azadlığı və hüquq müdafiəçilərinin, jurnalistlərin və vətəndaş cəmiyyəti fəallарının vəziyyəti ilə bağlı bütün qanun və təcürbələr Avropa Şurasının müvafiq insan hüquqları standartlarına uyğun olmasını təmin etməyə çağırır. Komissar həmçinin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin müvafiq qərarlarının tam şəkildə yerinə yetirilməsi barədə də çağırış edib.

Sözügedən məktubla bağlı Azərbaycanın Strasburqdakı səfiri Fəxrəddin İsmayılov cavab məktubu yazıb. Həmin məktubda de-

Yilir: "Məktubda adıçəkilən şəxslər (Ələsgər Məmmədli, Akif Qurbanov, İmran Əliyev, Anar Məmmədli, Abzas Meddia, Kanal 13 və Toplum TV nümayəndələri) Azərbaycan Respublikasının sərhəd gömrüyündən gömrük nəzarəti olmadan və gizli və ya bəyan etmədən külli miqdarda xarici valyutanın ölkə ərazisinə gətirilməsində təqsirləndirilir və toplanmış faktlar əsasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.3.2-ci maddəsi ilə başlanmışdır (qaçaqmalçılıq, qabaqcadan əlbir olaraq bir qrup tərəfindən törədildikdə) cinayət işi başlanıb". **Səfir onu da vurğulayıb ki, Azərbaycanda peşəkar işlərini yerinə yetirdikləri üçün heç bir jurnalist hədəfə alınmır:** "Hər kəs qanun qarşısında bərabərdir. Xüsusilə cinayət işi üzrə istintaq altındakı şəxslərin dərhal azadlığa buraxılmasını tələb etmək, məhkəmə prosesinə müdaxilə kimi şərh edilə bilər".

Səfir o cümlədən Qubad İbadoğlu ilə bağlı məsələyə də mövqeyini bildirib: "Qubad İbadoğluna və onun iddia edilən əsassız həbsinə və ya pis rəftara əsasən qeyd edək ki, o,

2023-cü il iyulun 24-də cinayət törətməkdə şübhəli bilinərək saxlanılıb. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 204.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl (saxta pul hazırlama, əldə etmə və ya satma və ya qiymətli kağızlar) deyərək şərh edilir. Nərimanov Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə onun barəsində 20 noyabr 2023-cü il tarixinədək həbs-qətimkan tədbiri seçilib. 22 aprel 2024-də Qubad İbadoğlu ev dustaqlığına buraxılıb. Daha sonra mayın 21-də məhkəmə öncəsi barəsində ev dustaqlığı qətimkan tədbiri seçilməsi barədə ifadəsi ilə əvəz edilib (başqa yere getməməyi öhdəsinə götürür)". Bəs məhkəmə olmadan, hökm oxunmadan onların azad edilməsinə çağırış nə qədər məntiqlidir?

Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Çingiz Qənizadə "Yeni Müsavat"la açıqlamasında qeyd etdi ki, məhkəmə hökmü olmadan məhkumun əfv edilməsi mümkün deyil. Hüquq müdafiəçisi bildirdi ki, yalnız hakimin qərarı ilə məhkəmə zalından azad edilməsi ola bilər, lakin hələlik istintaqna qarşı qərəzin artdığını vurğulayan Ç.Qənizadə söylədi ki, həbs edilən şəxslər konkret maddələrlə ittiham olunurlar: "Onlar qaçaqmalçılıq və digər ittihamlar üzrə istintaq altındadırlar. Ancaq tə-

əssüflər olsun ki, təkə Avropa Şurasının komissarı deyil, bir sıra Qərb təsisatları Azərbaycanla bağlı qarayaxma kampaniyası aparırlar. Bu proses COP29 günlərində daha da sürətlənib və ölkəni gözdənsalma məqsədi daşıyır. Təbii ki, prezidentdən xahiş oluna bilər, biz hüquq müdafiəçiləri də müraciətlər edirik, amma məhkəmə qərarı olmadan onlarla bağlı mühakimə yürütmək doğru deyil".

Ç.Qənizadənin sözlərinə görə, beynəlxalq təşkilatlar anti-Azərbaycan kursu götürüb və Fransa təzyiqlərə başçılıq edir: "Azərbaycanda internet azaddır, hakimiyyət ünvanına kifayət qədər sərt tənqidlər səslənir, media müstəqil fəaliyyət göstərir və hər hansı təzyiq göstərilmir. Elə son olaraq Prezidentin köməkçisi Hikmət Hacıyev COP29-da "AzadlıqRadiosu"nun əməkdaşına cavab verdi ki, "siz qeyri-qanuni fəaliyyət göstərrirsiniz, bununla yanaşı, burada iştirak edərsiniz və sizin suallara cavab veririk". Yeni bizə ittihamlar irəli sürənlər bilməlidirlər ki, həbsdə olan həmin şəxslər konkret maddələr üzrə saxlanılıblar və bu iş üzrə istintaq gedir. Daha sonra iş məhkəməyə veriləcək və məhkəmə istintaqı aparılacaq. Məhkəmənin hələ qərarı yoxdur, indidən belə bəyanatlar səsləndirilir. Həsab edirəm ki, bütün bunların arxasında siyasi riyakarlıqlar dayanır".

"Söymüşük, danlamışıq, yaxşı eləmişik..."

Səməd Seyidov Frank Pelloninin qovulmasından danışdı

"COP29-da iştirak etmək üçün Bakıya gəlmiş ABŞ kongresmeni Frank Pellonidən gözləntilər fərqli idi. O, zaman-zaman Azərbaycan xalqını təhqir edib, ermənipərəst mövqe sərgiləyib. Ona görə də Frank Pellonidən Azərbaycan xalqından üzr istəməsi, ölkəmizə qarşı iftira kampaniyalarına görə cavab açıqlaması gözlənilirdi. Bu adam ABŞ-da islamofob, türkofob, maliyyə fırıldaqçısı, korruptioner kongresmen kimi ad çıxarıb. Onun bütün fəaliyyəti Azərbaycana qarşı iftirlər üzərində qurulub".

Bu sözləri Teleqraf.com-a Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri Səməd Seyidov deyib.

"Pelloni ABŞ-da erməni lobbisinin maraqlarını müdafiə edir. O, dəfələrlə Azərbaycanın suverenliyinə və ərazi bütövlüyünə açıq hörmətsizlik sərgiləyib", - deyərək əlavə edib.

Komitə sədri bildirib ki, bu gün bütün dünyanın diqqəti Azərbaycandadır: "Dünyanın siyasi, ekoloji gündəmi Bakıda müzakirə edilir. Hazırda dünyada gedən proseslərin nəbzini Azərbaycandadır. Amerikada isə Demokratlar son prezident seçkisində məğlub olmaqla siyasi arenadan ciddi zərbə alaraq, kənarda qalıblar. Bu mənada amerikalı kongresmen Frank Pelloni kimi Azərbaycana neqativ gözlə baxmağa çalışan şəxslər dünyada gedən proseslərdən kənarda qalmaq istəmədiklərinə görə narazıdırlar. Onlar Bakıdakı COP29 tədbirlərinə gəlməsələr, nüfuzları heçə enəcəkdi. Bu kimi şəxslər bu səbəbdən Azərbaycana gəlmişdilər. Onlar Azərbaycanla bağlı indiyə kimi başqa təsəvvürlərlə yaşayırdılar. Düşünürdülər ki, Azərbaycan kimdir ki, Amerikanın kongresmeninə nəse desin, etiraz etsin. İddia edə bilirdilər ki, söymüşük, danlamışıq, əleyhinə qətnamələr imzalatdırmışıq, yaxşı eləmişik... İndi də durub Azərbaycana gedirik. Hətta deyərək bilirdilər ki, bizi COP29-a BMT çağırır. Pelloni təsəvvür etmirdi ki, ictimai fikir, vətəndaş cəmiyyəti, beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın nüfuzu fonunda o indi fərqli bir ölkə ilə qarşılaşacaq".

Səməd Seyidov hesab edir ki, Pelloni Azərbaycana bir fikirlə gəlsə də, gördüyü mənzərə tamamilə fərqli oldu: "Düşünə bilirdi ki, köhnə bir Azərbaycanla qarşılaşacaq. Amma müasir bir Azərbaycan gördü. Azərbaycan bu gün öz sözünü cəsarətlə, ağılla, təmkinli səviyyədə və yüksək diplomatik prinsiplərə uyğun olaraq deməyi bacarır. Pelloniyə cavabı vətəndaş cəmiyyəti, sadə insanlar verdi. Hansısa senator, kongresmen və ya ölkə başçısı Azərbaycanın maraqlarına müdaxilə edə bilməz".

Siyasi Hüquqların Müdafiə Mərkəzinin rəhbəri Xəzər Teyyublu məhkəmə qərarını gözləməyin tərəfdarıdır. Onun fikrincə, onların günahsızlığı sübuta yetirilərsə, hakim məhkəmə zalından azadlığa buraxılmalrı haqda qərar çıxara bilər. X.Teyyublu arzulayır ki, bu məsələlər həllini tapsın və Azərbaycana təzyiq üçün rıçaqlar qalmasın: "Bilirsiniz ki, ildə azı bir dəfə əfv fərmanı verilir. Qarşıdan Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü gəlir və ümid edi-

rik ki, dövlət rəhbərliyi humanist bir addım atacaq, adıçəkilən şəxslərin azad olunması ilə bağlı qərar imzalayacaq. Bundan əvvəl də imzalanan əfv sərəncamları zamanı siyahıda jurnalistlər də, partiya üzvləri də, vətəndaş cəmiyyəti fəalları da olub. Növbəti belə bir addımın atılmasını gözləyirik. Amma hazırda istintaq gedir, onların azadlığa buraxılması mümkün deyil və məhkəmə prosesini gözləmək lazımdır".

□ **Emil SALAMOĞLU**
"Yeni Müsavat"

Paşinyan noyabrın 18-də mövcud olmayan “Dağlıq Qarabağ”ın “mədəni irsinin qorunmasına həsr olunmuş” beynəlxalq konfransda iştirak üçün Romaya gedib. Ermənistan baş naziri Vatikan səfəri çərçivəsində Papa Fransisklə təkbətək söhbət edib. Görüşdə ikitərəfli əlaqələrlə yanaşı, Azərbaycan-Ermənistan sülh prosesi də müzakirə olunub. Paşinyan Papaya sülh prosesindəki son hadisələr haqda məlumat verib və Ermənistan hökumətinin “sülh gündəliyinə sadıqlıyı”ni təsdiqləyib. Baş nazir Ermənistanın sülhə töhfə vermək əzmində olduğunu iddia edib.

“Ermənistan sülhə töhfə verməkdə qərarlıdır”, - Paşinyan vurğulayıb.

Xatırladaq ki, bir il əvvəl baş nazir Ermənistanla Vatikan arasında “əlaqələrin möhkəmlənməsinə verdiyi töhfəyə görə” IX Pius ordeni ilə təltif edilmişdi.

Roma Papasının Yaxın Şərqdə axan qana, Ukraynada davam edən müharibəyə, Ermənistanın Fransadan silah alaraq yeni savaş xəyallar qurduğuna, hələ də sülhə doğru cəsarətli addım atmadığı bir vaxtda erməni baş naziri IX Piyan Böyük Xaç Cəngavər Ordeni (latınca “Ordo Pianus”, italyanca: “Ordine Piano”) ilə təltif etməsi bir az təəccüblü, lap doğrusu, çox yersiz görünürdü.

Çünki Paşinyanın “kilə qarşısında xidmətlərinə görə” təltif edilməsi çox müba-

odur ki, kilsənin dünyada dəstəkçiləri çoxdur. Paşinyan Panın köməyi ilə kilsəyə qalib gəlsə, ölkədə tam avtoritar hakimiyyət qurmağa nail ola biləcək. Bunun isə bir neçə çoxşaxəli nəticələri ola bilər...

Yeri gəlmişkən, 2024-cü ilin yayında Vatikan rəsmi mediasında Qarabağdakı “erməni monastırları” ilə bağlı məlumatların dərci ilə bağlı qalmaqal yaranmışdı. Vatikanın rəsmi nəşri “L’Osservatore Romano” “Qədim Qafqaz Albaniyasına səyahət” məqaləsində alban kilsələrini Azərbaycan adları ilə qeyd etmişdi. Bu isə Eçmiədzinin xətrinə dəymişdi. Papa ilə görüşə gəlincə, sirr deyil ki, sülh müqaviləsi ətrafında var-gəl edən Paşinyana indi daha çox ağıl lazımdır. Papa kimi bir müdrik din xadimi Paşinyanı qarşısında otuzdurub ağıl versə,

Roma Papasından Paşinyana “ağıl duası”

Erməni baş nazir sarsaq bir konfransda iştirak üçün Romaya gedib, halbuki müdrik din xadimi Vatikanada onu qarşısında otuzdurub ağıl veribse, bu da sülhə xidmətdir...

va-halva deməklə ağız şirin olmur”, yəni Ermənistan qanunvericilik aktlarına düzəliş etməlidir və nöqtə...”, - deyərək “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında **Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının sədr müavini Samir Əsədli** qeyd edib.

VHP sədrinin müavini deyib ki, əvvəla, Paşinyan kilsəni ram etmək üzrədir və son olaraq keşiş Baqrat Sribazanın aksiyalarının if-

sa, erməni xalqının bəlaları gələcəkdə qurtaran deyil. Paşinyan xalqın gerizəkəli fikirlərinin arxasınca sürülməli deyil, bir lider kimi erməni cəmiyyətini irəli aparmalıdır. Ona görə də hiss olunur ki, Vatikanada və Romada da ağıl tapmayıb. Onu nə xristian, nə müsəlman din xadimləri islah edə bilməzlər, təkcə Azərbaycanın hücum diplomatiyası Nikolu yola getirə bilər. Özü

Müşahidə missiyası sərhəddən gedir?

Ermənistan-Azərbaycan sərhədində Ermənistan tərəfində müşahidə missiyası həyata keçirən Avropa Birliyinin missiyanın müddəti bitdikdən sonra 200-dən çox mülki müşahidəçisinin burada qalıb-qalmamasını hələ dəqiqləşdirməyib.

Avropa Birliyinin səfiri Vasilis Maraşos “AzadlıqRadiosu”-nun sualını cavablandırarkən bildirib ki, hələlik yekun qərar yoxdur. O, həmçinin rəsmi İrəvanın missiyanın müddətinin uzadılması ilə bağlı müraciət edib-etmədiyini dəqiqləşdirməyib.

“Missiyanın müddətini uzatmaq qərarı hələ verilməyib, lakin biz bu məsələ üzərində işləyirik. Bu, Ermənistan hakimiyyəti ilə müzakirə mərhələsindədir”, - AB səfiri bildirib.

2023-cü ilin fevral ayından avropalı müşahidəçilər Ermənistanla gəldikdən sonra Ermənistan-Azərbaycan sərhədinin monitorinqi və sərhədyanı ərazilərdə sabitliyin təşviq edilməsi missiyası ilə ofislər açıblar.

Azərbaycan hərbiçiləri İrəvana getməkdən imtina etdi

Azərbaycan Ermənistanda keçiriləcək hərbiçilər arasında gülüş üzrə dünya çempionatında iştirak etmir. Bu barədə Ermənistan Müdafiə Nazirliyinin bədən tərbiyəsi və idman xidmətinin rəisi, polkovnik Arman Davtyan keçirdiyi mətbuat konfransında deyib.

“Beynəlxalq Hərbi İdman Şurasının tədbirlərinə dəvətlər təşkilatçı ölkə deyil, şura tərəfindən göndərilir. Azərbaycan milli komandası ərizə təqdim etməyib və Ermənistanla gəlməyib”.

Qeyd edilir ki, Ordu Gülüşü üzrə Dünya Çempionatı 18-24 noyabr tarixlərində keçiriləcək.

İrəvanın XİN rəhbərindən müharibə çağırışı

Irəvanın xarici işlər naziri Abbas Əraçqi İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusunun komandanlığı ilə görüşündə düşməne gücünü göstərmək üçün böyük silahlı münaqişənin başlanmasına hazırlıq görməyə çağırıb.

Əraçqi bunları deyib: “Əgər müharibənin baş verməsinin qarşısını almaq istəyirsinizsə, gücünüzü göstərməli, döyüşə və müdafiəyə hazır olduğunuzu bəyan etməlisiniz. Bu, müharibənin qarşısını alacaq. Əgər qarşıdurmaya hazır olmadığınızı göstərən ən kiçik zəiflik nümayiş etdirsəniz, sizə müharibə elan olunacaq”.

hisəlidir. O, hakimiyyətə gələndən kilsə ilə -Eçmiədzinin rəhbəri II Qaraginlə münasibətləri heç vaxt normal olmayıb. Onların münasibətlərində fikir ayrılığı Ermənistanın 44 günlük müharibədə məğlubiyyətindən sonra, katolikos hökuməti açıq şəkildə tənqid etməyə başlayandan pisləşib. Halbuki bundan əvvəlki rəhbərlər Eçmiədzinin dediyi bir sözü iki eləməzdilər, tez-tez də katolikosu ziyarətə gələr, şəkil çəkdirərdilər. Paşinyan isə kilsədən həmişə məsafəli davranıb.

“Bakı-Xəbər” Media Qrupunun rəhbəri, politoloq Aydın Quliyevin öz Facebook səhifəsində paylaşımı da bu baxımdan diqqət çəkir. A.Quliyev yazır ki, Paşinyan erməni kilsəsi ilə mübarizədə Papadan dəstək istəyə bilər: “Paşinyan 2018-ci ildə hakimiyyətə gələndən kilsəni bütün ölkə həyatından təcrid etməyə çalışır. Hələ nail ola bilmir. Səbəb də

sülhə xidmət etmiş olar. Nəinki olmayan “Dağlıq Qarabağ”ın “mədəni irsinin qorunmasına həsr olunmuş” beynəlxalq konfransda iştirak, ya da kilsə ilə mübarizədə arxa-dayaq gözləmək. Nikol üçün bu problemlərin həlli sülh sənədini imzalamaq, Azərbaycanca qarşı ərazi iddialarını konstitusiyadan çıxarmaqdan keçir...

“Paşinyana ancaq Azərbaycan ağıl verə-verə irəli gedir. O, nə Roma Papası, nə İranın dini lideri Xaməneinin məsləhəti ilə ağıllanan deyil. Bu adam Şuşada şərab içib yallı gedirdi, 44 günlük müharibədən sonra ağılı gəldi başına. Ona görə də yekun sülh sazişinin imzalanması üçün Ermənistan hakimiyyətinə diplomatik təzyiqləri gücləndirməliyik. İrəvanın son bəyanatları da piara hesablanıb və sülhpərvər obrazı yaratmağa çalışırlar. Dünyanı aldatmaq istəyirlər. Biz isə dünya ictimaiyyətinə izah edirik ki, “hal-

lası ilə bunu sübut etdi: “Kilsə Ermənistanda mühüm gücdür və bu ölkə kilsə dövlətidir. Amma keşişin mitingləri göstərdi ki, xalq artıq kilsənin də ardınca getmir. Erməni cəmiyyəti kilsənin qan-qadaya çağırdığını, müharibəyə, fəlakətə sürüklədiyini anladı. Ona görə də kilsə revanşistlərlə bərabər fiaskoya uğrayıb. Bu baxımdan, Paşinyanın Roma Papasından dəstək ummasındansa, Azərbaycandan mədəd istəməsi yaxşıdır”.

O ki qaldı Romada keçirilən konfransa, S.Əsədli hesab edir ki, Paşinyan bununla Qarabağ ermənilərini unutmadiğına eyham vurub, həmçinin tədbir bu məkanada keçirildiyi üçün Qarabağdakı “xristian tarixi”nə guya diqqət göstərdiyinə işarə edib: “Ermənistan bu cəfəngiyyatdan, saxta tarixdən əl çəkməli, qurtulmalıdır. Hələ də bu “miras”dan xilas ola bilməyiblərsə, təfəkkür qondarma ideyalarla dolub-

də anlayır ki, Azərbaycan və Türkiyə olmadan Ermənistan inkişaf edə bilməz. Odur ki, Romada, yaxud Vatikanada “Dağlıq Qarabağın erməni irsi” haqda iclaslarda iştirak gəriyə doğru sürətli addımlar atmaqdir. İrəlində isə bu cəfəng tarixdən imtina etməklə dayanıqlı sülh var”.

Milli Cəbhə Partiyasının başqan müavini Məhəmməd Əsədullazadənin qənaətinə görə, Azərbaycan Ermənistanla sülh müqaviləsi üçün referendum keçirilməsini tələb etməlidir: “Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan 1989-cu ildə qəbul edilən müstəqillik bəyannaməsinin ölkəsinin inkişafına başlıca əngəl olduğu parlamentdə çıxışında qeyd etdi. Əlbəttə ki, 1989-cu ilin siyasi prosesləri ilə indiki siyasi nizam tam fərqlidir. Ermənistanın müstəqillik bəyannaməsi Azərbaycana qarşı ərazi iddialarına əsaslanır. Həmçinin

Türkiyəyə qarşı əsassız bəndlər yer alıb. Ermənistan rəhbərliyinin qüvvədə olan qanunvericilik bazasından və müstəqillik bəyannaməsindən bu bəndləri çıxarması mümkündür, gözlənilir. Məhz Paşinyanın parlamentdə müstəqillik bəyannaməsinin pisləməsi sıradan bir hadisə deyil”.

Partiya funksionerinin fikrincə, bu, Azərbaycan və Ermənistan arasında sülhü əngəlləyən başlıca sənəddir: “Təbii ki, Nikol müstəqillik bəyannaməsindən Azərbay-

cana qarşı ərazi iddialarını çıxaracaq. Bu, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin tələbidir. Çünki yekun sülh müqaviləsini təhdid edəcək heç bir hüquqi baza olmamalıdır. Ermənistan əhalisi sülhə zəmanət verməlidir. Referendum Ermənistan ictimaiyyətinin sülh gündəminə necə dəstək verməsini göstərəcək. Ermənistanda hökumət dəyişikliyi olarsa, revanşistlər Paşinyanın mövcud sülh müqaviləsini tanımayla bilər”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Müdafiə xərclərində ciddi artım: 1,7 milyard nəyə xərclənəcək?

2025-ci ilin dövlət büdcəsində müdafiə və təhlükəsizlik xərcləri artırılır. Prezident İlham Əliyevin göstərişinə əsasən, bu xərclər 1 milyard 738 milyon manat artırılaraq 8 milyard 396,3 milyon manata çatdırılıb. Müdafiə və təhlükəsizlik xərclərinin maliyyələşdirilməsi Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin 1 milyard 700 milyon manat məbləğində artırılması hesabına təmin ediləcək.

Deputat Arzu Nağıyev Bakupost.az-a bildirib ki, müdafiə xərclərinin artırılmasında əsas məqsəd ordunu gücləndirmək və daha müasir texnologiya, texnikalarla təmin etməkdir. Təhlükəsizliyin təmini, eyni zamanda istənilən təhdidin qarşısının alınması üçün mütləq güclü ordu, müasir texnologiya və texnika lazımdır. Təkcə xaricdən hərbi texnika almaq üçün deyil, eyni zamanda özümüzün hərbi sənaye kompleksimizdə olan müasir silahlardan istifadə etmək üçün müdafiə və milli təhlükəsizlik xərclərinin artırılması vacib idi.

Millət vəkili qeyd edib ki, bu gün Azərbaycan Ordusu dövlətimizin təhlükəsizliyini tamamilə təmin etmək qüdrətinə sahibdir və bunu döyüş meydanında sübut edib: "Azərbaycan Ordusu qarşısına qoyulan tapşırıqları dəqiq yerinə yetirmək məharətini 44 günlük müharibədə də, 1 sutkadan az davam edən antiterror əməliyyatı zamanı da göstərdi. Bununla belə, bundan sonra da ordunun daha da təkmilləşdirilməsi istiqamətində addımlar atılacaq".

Bu gün - noyabrın 20-si Ağdam Şəhəri Günüdür.

Prezident İlham Əliyevin imzaladığı sərəncama əsasən, hər il noyabrın 20-də Ağdam Şəhəri Günü təntənəli şəkildə qeyd edilir.

Bu əlamətdar günün təsis olunması Ağdam şəhərinin Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin işğalından azad edilməsi tarixi ilə bağlıdır. Belə ki, bu gün - noyabrın 20-də şəhərin erməni işğalçılarından təmizlənməsindən 4 il ötür.

Azərbaycanın Vətən müharibəsində qazandığı parlaq qələbə nəticəsində Ağdam bir güllə atılmadan düşmən tapdağından azad olunub.

Belə ki, 2020-ci ilin sentyabrın 27-dən başlayaraq Azərbaycan Ordusu ölkəmizin əzəli torpaqlarının azadlığı uğrunda genişmiqyaslı əks-hücum əməliyyatlarına başlayıb. Hərbi əməliyyatlar zamanı uzun illər işğal altında olan torpaqlar Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərə-

findən kəndbəkənd, qarışba-qarış azad edilib. Azad olunan hər bir kənd isə növbəti yaşayış məntəqəsindən düşmənin qovulması üçün strateji mövqeyə çevrilib.

Azərbaycan Ordusunun hər gün qələbə qazanması işğalçı dövlətin həm ordusunda, həm də əhalisi arasında böyük qorxu yaradıb. Bununla da təşvişə düşən erməni hərbiçiləri döyüş meydanından və ya ordudan qaçmaqla canlarını qurtarmağa çalışıblar. Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarının böyük hissəsi 44 günlük döyüşlər nəticəsində azadlığına qovuşub.

Ağdam düşmən tərəfindən bütünlüklə minalandıqından, Ermənistanın işğalçı qoşunlarının əsas hissəsi bu istiqamətdə cəmləşdiyindən və ən mühüm istehkamların burada quraşdırıldığından Azərbaycan Ordusu hərbi taktika işlədərək bu istiqamətdə geniş döyüş əməliyyatları aparmayıb. Çünki ordumuz bu istiqamətdən

hücumla keçsəydi, xeyli itki verə bilərdi. Bu işə Qələbəyə gədən yolda müəyyən çətinliklər yarada bilərdi. Buna baxmayaraq, düşmən tərəf ordumuzu ilk olaraq məhz bu istiqamətdən gözləyib. Amma Azərbaycan Ordusu o zamankı təmas xəttinin Ağdam istisna olmaqla, digər bütün əraziləri boyunca irəliləyərək döyüş əməliyyatlarını davam etdirib.

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin həyata keçirdiyi uğurlu əməliyyatlar nəticəsində düşmənin Ağdamdakı qüvvələri yarımmühasirə vəziyyətinə düşüb. Bu da Ermənistan daxilində və bu ölkənin hərbi-siyasi rəhbərliyi arasında böyük çaxnaşmanın yaranmasına səbəb olub.

Nəhayət, Azərbaycan Ordusunun gücü və qüdrətinin qarşısında tab gətirməyin mümkün olmadığı, həm canlı qüvvə, həm də hərbi texnika sardan xeyli itkilərə məruz qaldığını dərk edən Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi kapitulyasiya

aktını imzalamağa məcbur olub. Beləliklə, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın və Rusiya prezidenti Vladimir Putinin 2020-ci ilin noyabrın 10-da imzaladıqları üçtərəfli bəyanata uyğun olaraq Ağdam rayonu noyabrın 20-də Azərbaycana qaytarılıb. Bununla da 27 il ərzində işğal altında olan Ağdam şəhəri qəsbkarlardan tamamilə azad edilib, həmin gün Azərbaycan Ordusunun bölmələri rayona daxil olub və orada bayrağımız ucaldılıb.

Həmin ilin noyabrın 23-də Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ağdam şəhərində olublar. Dövlət başçısı Ağdamda Azərbaycanın üçrəngli bayrağını qaldırıb.

Son dörd il ərzində Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva dəfələrlə Ağdam rayonunda səfərdə olublar, orada həyata keçirilən təmir, bərpa və yenidənqurma işləri ilə tanış olublar. Rayonda bir çox tədbirlərdə

və yeni-yeni bir çox açılış mərasimlərində iştirak ediblər.

Belə ki, dövlət başçısı "Azərişiq" ASC-nin Ağdam şəhərində Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi və Təlim-Tədris Kompleksinin təməlini qoyub. Sonra Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ağdam Muğam Mərkəzinin, Ağdam şəhərində salınacaq 2-ci və 3-cü yaşayış məhəllələrinin, Ağdam şəhərində inzibati binaların təməlini qoyublar.

Hazırda Ağdamda bərpa-yenidənqurma işləri aparılır, yeni infrastruktur qurulur, şəhər dirçəldilir. Belə ki, Vətən müharibəsindən sonra rayon ərazisində infrastrukturun bərpasına və yenidənqurma işlərinə başlanılıb. İndi yenidən qurulmaqda olan şəhər özünün əzəli sakinlərinin - ağdamlıların yolunu gözləyir.

Xatırladaq ki, Ağdam rayonu 1993-cü il iyulun 23-də erməni silahlı birləşmələri tərəfindən işğal olunmuşdu. Qarabağın mərkəzində yerləşən Ağdamın 846,8 kv. km-i, yəni 77,4%-i, 1 şəhər və 80 kəndi ermənilərin əlinə keçmişdi. Rayondakı 38 kolxoz-sovxoza 26-sı, 129 səhiyyə obyektinin 105-i, 108 məktəbin 74-ü, 271 mədəniyyət evinin 199-u, 24 tikinti təşkilatı, 67 idarə-müəssisə, 17 məscidin 14-ü işğal altında qalmışdı. Bü-tövlükdə, rayonun işğal olunmuş ərazisində bütün tikililər - Azərbaycanın tarixi, mədəni, dini və milli abidələri dağıdılıb və ya yerlə-yeksan edilib. Ağdam düşmənlə döyüşlərdə 6 000 şəhid verib, onlardan 16-sı Azərbaycanın Milli Qəhrəmanıdır.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Putin o qanunu imzaladı - bu ölkələr müharibə hazırlıqlarına başladı

Rusiya ilə qonşu olan Skandinaviya ölkələri əhaliyə xəbərdarlıq etdi

Vladimir Putin Rusiyanın yeni nüvə doktrinasını təsdiqləyib. Yeni doktrina Rusiyanın təkcə nüvə dövlətlərinə deyil, nüvə dövlətlərinin dəstəklədiyi qeyri-nüvə dövlətlərinə də nüvə zərbəsi endirməsini nəzərdə tutur.

Sözügedən fərman imzalanandan dərhal sonra Vladimir Putinin sözcüsü Dmitri Peskov Rusiyanın işğalçılıq müharibəsi apardığı Ukraynanı nüvə zərbəsi ilə təhdid edib. O deyib ki, yeni nüvə doktrinasına uyğun olaraq, Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin Rusiyaya qarşı Qərbin qeyri-nüvə raketlərindən istifadə etməsi nüvə reaksiyasına səbəb ola bilər. Yeni Rusiya hər gün Ukraynanın dinc şəhərlərinə raket zərbələri endirə bilər, lakin Ukrayna buna eyni

cür cavab verərsə, nüvə zərbəsi ala bilər...

Onun sözlərinə görə, Kiyevin uzaqmənzilli ATACMS raketlərindən istifadə etmək niyyəti ilə bağlı xəbərlərdən sonra Rusiya hərbiçiləri vəziyyəti çox diqqətlə izləyir: "Ümumiyyətlə, yeni doktrina deyil ki, Rusiya Federasiyası ona və ya Belarus Respublikasına qarşı

adi silahlardan istifadə edilməklə, suverenlik və ya ərazi bütövlüyü üçün kritik təhlükə yaranan təcavüz halında nüvə silahından istifadə etmək hüququnu özündə saxlayır. Nüvə dövlətinin iştirakı və ya dəstəyi ilə hər hansı qeyri-nüvə dövlətinin Rusiya Federasiyasına qarşı təcavüzü birgə hücum hesab olunur".

Rusiya ilə qonşu olan Skandinaviya ölkələri əhalilərini mümkün müharibə və böhran vəziyyəti haqqında məlumatlandırır və bu bərdə hazırlıqlara başlayıblar.

İsveç öz xalqına Rusiya-Ukrayna müharibəsinin şiddətlənməsi fonunda xəbərdarlıq edib və isveçliləri

münaqişəyə hazırlaşmağa çağırıb.

İsveçnin mülki müdafiə naziri Karl-Oskar Bulin, "Böhran və ya müharibə gələrsə" adlı milyonlarla broşürün çap edildiyini və bunların bütün əhaliyə paylanacağını açıqlayıb. Digər ölkələr də öz vətəndaşlarına bir sıra məsləhətlər veriblər.

Məsələn, Finlandiyada hökuməti "hadisələrə və böhranlara qarşı" hazırlanmaq üçün vacib tövsiyələrini onlayn formada ictimaiyyətə çatdırıb. Burada silahlı hücum zamanı hökumətin və prezidentin necə reaksiya verəcəyi insanlara izah edilib.

Norveç hökuməti isə ekstremal hava şəraiti və müharibə vəziyyətində norveçlilərin bir həftə ərzində nələr etməli olduqlarına dair xəbərdarlıq broşürlər paylayıb. Danimarka Fövqəladə Halların İdarə Olunması Agentliyi üç günlük böhran zamanı ehtiyac duyulacaq su, qida və dərmanları təfərrüatlı şəkildə göstərən elanlar hazırlayıb.

□ **"Yeni Müsavat"**

Caliber.az diplomatik mənbələrə istinadən xəbər verib ki, Ermənistan Fransa və İran arasında gizli vasitəçi rolunu oynayır və tərəflərə mesaj ötürür.

Bildirilir ki, Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan iranlı həmkarı Abbas Əraqçı (14 noyabr) və Fransanın XİN rəhbəri Jan-Noel Barrotla (16 noyabr) telefon danışqları aparıb. Budapeştdə Avropa Siyasi Birliyi sammiti çərçivəsində Paşinyanla Makronun 7 noyabr görüşündə sonuncu erməni baş nazirinə İrana mesajların çatdırılması üçün təlimatlar verib. Fransa Yaxın Şərq və Afrikadakı çoxillik təcrübəsinə əsaslanaraq, Ermənistanı yeni müştərisinə çevirmək üçün Paşinyandan istifadə edir və faktiki olaraq onu yeni müstəmləkəsinə çevirir.

Ermənistanda gözlənilməz istefalar bu hadisələrlə bağlıdır. Xatırladaq ki, bugünlərdə daxili işlər naziri Vaqə Qazaryan, Korrupsiyaya qarşı mübarizə komitəsinin rəhbəri Sasun Xaçatryan, İstintaq Komitəsinin sədri Argişti Kyaramyan və digər məmur-lar istefa veriblər. Qeyd edək ki, Paşinyanın məktəb yoldaşı və yaxın silahdaşı olan daxili işlər naziri müxalifətə qarşı sərt repressiyaların həyata keçirilməsində əsas rol oynayıb. Lakin buna baxmayaraq, Paşinyanı özünün yeni prok-sisi hesab edən Qərb susur.

Fransa və İran arasında Ermənistan vasitəsilə aparılan gizli danışqlar haqqında mə-lumatın sızması məhz istefa verənlər vasitəsilə baş verib - onların arasında həmçinin Paşinyanın ətrafında qalanlar arasında ABŞ və digər Qərb strukturları ilə əlaqəli çox say-da insan var. Buna görə də Paşinyan onlarla vidalaşmaq qərarına gəlib. Bu məlumat Caliber.az-ın mənbələri tərəfindən 100% təsdiqlənib.

Bu hadisələr hətta Qərb ölkələrini də aldadaraq İranla ayrıca danışqlar aparən Makron rejiminin riyakarlığını nümayiş etdirir. Avropa İttifaqı İrana qarşı yeni sanksiyaları müzakirə, hətta tətbiq edər-kən Makron Ermənistan vasi-təsilə Tehranla gizli danışq-lara başlayır.

Bu, həmçinin Fransanın NATO üzrə müttəfiqi olan ABŞ-a, o cümlədən İrana qarşı Vaşinqtonun siyasətini sərtləşdirmək niyyətində olan yeni seçilmiş prezident Donald Trampa xəyanətidir.

Əslində Parisin Tehrana ənənəvi marağını nəzərə alsaq, burada təəccüblü bir şey yoxdur. Ayətullah Xomeyninin Fransada mühacirətdə olduğu nu və İslam İnqilabından sonra

İrəvan Parislə Tehran arasında “poçtalyon” rolunda

Ermənistan iki ölkə arasında gizli vasitəçi rolunu oynayır və tərəflərə mesaj ötürür

“Air France” təyyarəsi ilə İrana qayıtdığını xatırlamaq kifayətdir. Son zamanlara qədər TOTAL və “Peugeot” kimi Fransa şirkətləri, Qərbın sanksiyalarına baxmayaraq, İranda fəaliyyətlərini davam etdirirdilər.

Bu kontekstdə Fransanın Ermənistanı silahlandırmasında İranın vasitəçiliyini də xatırlatmaq lazımdır. Məlum olduğu kimi, “Caesar” artilleriya sistemlərinin və digər silahların bir hissəsi İran ərazisi vasitəsilə Ermənistana çatdırılıb.

Ermənistan İran vətəndaşlarının Fransa kəşfiyyatı üçün cəlb edilməsi prosesində vacib həlqə olaraq qalır. Bu onun ərazisini belə əməliyyatlar üçün ən əlverişli məkanlardan birinə çevirir.

Fransanın İrana Ermənistan vasitəsilə hansı mesajları ötürdüyü barədə ətraflı məlumatımız var. Bu məlumatlar, lazım gələrsə, dərc ediləcək.

Qarabağdan gedən ermənilərə kütləvi vətəndaşlıq verilir

Ermənistan hakimiyyəti onların geri qayıtmaq istəmədiklərinə tam əmin olub

“Dağılıq Qarabağdan olan soydaşlarımız sürətləndirilmiş qaydada Ermənistan vətəndaşlığı ala bilərlər”. Bu barədə Ermənistan Daxili İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin yaydığı məlumatda deyilir.

“Bunun üçün İrəvandakı Miqrasiya və Vətəndaşlıq Xidmətinə, rayonlarda isə Daxili İşlər Nazirliyinin ərazi bölməsinə getmək, ərizə yazmaq və müvafiq sənədlər təqdim etmək lazımdır. Bundan sonra bir-iki ay ərzində sizə Ermənistan prezidentinin fərmanı ilə Ermənistan vətəndaşlığı verildiyi barədə qısa mesaj gələcək. Növbəti addım olaraq, Ermənistan Respublikasının vətəndaşı kimi yeni pasport almaq üçün ərizə yazmalısınız”, - məlumatda qeyd edilir.

Bu qərarın arxasında hansısa hiylə varmı?

Milli Məclisin deputatı Aydın Hüseynov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Qarabağdan könüllü köçmüş erməni əhalinin böyük əksəriyyəti onsuz da Ermənistan vətəndaşlığı olan şəxslərdir. “Həmin ermənilər işğal dövründə Qarabağa qanunsuz köçmüş və köçürülmüş ermənilər idi. 2023-cü ilin sentyabrında Qarabağdan köçən zaman jurnalistlərə özləri də etiraf edirdilər ki, Ermənistan vətəndaşlarıdır. Hətta onların bir çoxu

Suriyadan, Livandan və digər ölkələrdən Qarabağa gəldiklərini deyirdilər. Rusiya vətəndaşı olduqlarını söyləyənlər də var idi. Ermənilərin özlərinin açıqlamaları uzun illər işğalda olan Qarabağda erməni əhalinin qanunsuz yerləşdirildiyini bir daha təsdiqlədi. Çox az sayda erməni var idi ki, onlar Birinci Qarabağ müharibəsindən öncədən orada yaşayan Azərbaycan vətəndaşları idilər. Azərbaycan dövləti dəfələrlə ən yüksək səviyyədə onlara çağırış etdi ki, köçməsinlər və vətəndaşımız olaraq yaşasınlar. Ancaq məlumdur ki, ermənilər bu müraciətləri dinləmədilər və könüllü şəkildə köçüb getdi-

lər. Bir neçə ay öncə isə Ermənistan mediasında həmin ermənilərin Ermənistan vətəndaşlığı almaq üçün müvafiq rəsmi qurumlara müraciət etdikləri haqda xəbərlər yayılmışdı. Məsələn, Ermənistan Daxili İşlər Nazirliyinin Miqrasiya və Vətəndaşlıq Xidmətinin rəhbəri Armen Qazaryan parlamentdə çıxışı zamanı demişdi ki, Qarabağdan köçmüş ermənilər Ermənistan vətəndaşlığı almaq üçün kütləvi müraciətlər edirlər. Qarabağ erməniləri üçün Ermənistan vətəndaşlığının alınmasına sadələşdirilmiş prosedur qüvvədədir. Avqustun 30-na kimi 2900-dən çox erməniyə vətəndaşlıq verildiyini də demişdi. Ermənistan qanunlarına görə sadələşdirilmiş prosedur zamanı vətəndaşlıq orta hesabla iki ay ərzində verilir.

Hökumət vətəndaşlığı olmayan ermənilərin Ermənistanda yaşamasının dövlət üçün problemlər yaratdığına fərqləndirir. Ona görə də bu problemi qeyd olunan ermənilərə vətəndaşlıq verməklə həll etmək istəyirlər. 2023-cü ilin sentyabrında ermənilər Qarabağı könüllü tərk etdikdən sonra Ermənistan pasportu olmayan ermənilər seçim etməli olublar. Yeni ya Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etmək, ya da Ermənistan vətəndaşı olmaq seçimi. Onlar Ermənistan vətəndaşı olmaq seçimini etdilər. Erme-

nistan hakimiyyəti ermənilərin Qarabağa qayıtmaq istəmədiklərini də bir neçə dəfə bəyan edib. Paşinyan öz çıxışlarında bu məsələ ətrafında dəfələrlə açıqlamalar verərək bildirib ki, ermənilər Azərbaycan vətəndaşı kimi qayıdıb yaşamaq istəmirlər.

Paşinyan hakimiyyəti ermənilərin Qarabağa qayıtmaq istəmədiyinə tam əmin olub və ona görə də könüllü köçmüş ermənilərə Ermənistan vətəndaşlığı verilir. Qarabağdan çıxmış ermənilərin bir hissəsi xarici ölkələrə daha yaxşı yaşayış üçün gediblər, yerdə qalanlar da Ermənistan vətəndaşlığı olaraq orada yaşamağa davam edəcək. Kimlərdə Ermənistan pasportları yoxdursa, onlara da verilir”.

Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri Çingiz Qənizadə isə bildirdi ki, hazırda Qarabağdan Ermənistana könüllü olaraq köçmüş erməni sakinlərin bir hissəsi qeyri-müəyyən vəziyyətdədir, hökumət bu vəziyyəti düzəltmək istəyir: “Onlar əvvəllər iddia edirdilər ki, Ermənistan vətəndaşı olaraq Qarabağda yaşaya bilərlər. Həqiqətən də Qarabağ Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin və separatçı erməni terrorçu qruplarının işğalı altında olduğu zamanlarda orada Ermənistan vətəndaşları olan çoxlu sayda erməni qanunsuz yaşayırdı. Qarabağdan köçmüş erməni əhalinin böyük hissəsi Ermənistan vətəndaşı idi. Hətta digər başqa ölkələrin də vətəndaşları olan ermənilər gəlib Qarabağda yerləşmişdilər. Orada yaşayan erməni əhalinin bir hissəsi isə əslində Azərbaycan vətənda-

şı olan, lakin Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməyənlər idi. İndi onlar bölgəni könüllü tərk etdikdən sonra qeyri-müəyyən vəziyyətlə üz-üzə qalıblar, vətəndaşlıq problemi yaşayırlar. Azərbaycan vətəndaşlığından imtina etdikləri üçün Ermənistan vətəndaşlığını almağa çalışırlar. Belə görünür ki, Ermənistan hökuməti də onlara Ermənistan vətəndaşı pasportu almaları üçün şərait yaradır. Bunun üçün qanuni prosedur elan edilib. Ona görə də Ermənistan hökumətinin bu qərarının arxasında hansısa hiylənin dayandığını düşünmürəm. Qarabağdan könüllü gedən 20-30 min erməni ilə bağlı məsələnin hüquqi tənzimlənməsi ilə bağlı addımlar atılır. Bu, Ermənistandaxili ictimai-siyasi həyatda sabitliyin bərqərar olması üçündür. Görünən odur ki, baş nazir Nikol Paşinyan bir neçə güc strukturunun rəhbərini iki gün öncə vəzifədən azad edib və daxil-dəki proseslərlə bağlı yeni islahatlara başlayıb. Ola bilər ki, ölkədə hansısa seçkilər və ya referendum da keçiriləcək. Hökumət həm də Azərbaycanla sülh sazişinə hazırlıqla bağlı bu addımları atır. Azərbaycanla münasibətlərin tənzimlənməsi məsələsi ilə bağlı son vaxtlar onların açıqlamalarında bir müsbət dinamika müşahidə olunur. Qarabağdan köçmüş vətəndaşlığı olmayan ermənilərə Ermənistan vətəndaşlığı verilməsi ilə müəyyən gərginliyə son qoyulmuş olacaq. Mən Ermənistan hakimiyyətinin bu addımını müsbət dəyərləndirirəm”.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

Şagirdlər ac qalmasın

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Milli Məclisdə 2025-ci ilin dövlət büdcəsi müzakirə edilir. Hər bir deputat çalışır öz seçicilərinin maddi rifahı yaxşılaşsın, bu istiqamətdə təkliflər irəli sürürlər. Biri deyir məktəblərdə istilik noyabrın 15-dən qabaq, hava soyuyan kimi verilsin. Başqası polislərin maaşını artırmağı xahiş edir. Üçüncüsü müharibə veteranlarına verilən 80 manatın az olması qənaətinədir. Dördüncüsü onkoloji xəstələrin də tibbi sığorta paketinə salınmasını istəyir.

Çox qəribə haldır. Mən bu yazını yazana qədər hələ 1 deputat belə deputatların maaşını artırmağı xahiş etməmişdi! Sanki bu insanlar öz ömürlərini xalqın yolunda sərf etmək istəyirlər! Kövrəldim, ancaq ağlaya bilmədim, ümid edirəm bizim göz yaşlarımız da gələn ilin dövlət büdcəsinə salınar. Göz yaşları dövlət təminatında olmalıdır. Yoxsa sanki bu sahədə dərəcəlikdir, kim harada istəsə, nə qədər istəsə ağlayır, yolları su basır.

Büdcə müzakirələri haqda xəbərlərin aktrisa Pərvin Abiyevanın pəraşki yeməkdən yaralanmış mədəsi, Pişik Günelin yeni sifəti xəbərləriylə paralel getdiyi lentdə qəfil ekzotik bir başlıq da gördüm: "GÖSTƏRİŞ VERİLDİ - Bütün məktəblilərə PULSUZ YEMƏK VERİLƏCƏK". Çox diqqətimi çəkdi. Təkcə böyük, qışqıran hərfələrlə verildiyi üçün yox. Yazdığım kimi, büdcə müzakirəsi gedir və sevindim, fikirləşdim yəqin dövlətimiz artıq uşaqları məktəblərdə isti yeməklə təchiz etmək qərarına gəlmişdir.

Açıb oxudum və nə gizlədim, umsuq oldum. Xəbər bizə yox, Ukraynaya aid imiş, oranın başçısı Zelenskinin çıxışından sitat idi, deyib gələn ildən ukraynalı uşaqlara məktəbdə dövlət hesabına yemək verəcəyik.

Dünyada məktəblilərinə pulsuz yemək verən dövlətlər çoxdur. Finlandiya, Almaniya, Hindistan, Çin, Yaponiya, Slovakiya, Britaniya, Çexiya, Portuqaliya və sairə. Bizdə SSRİ-nin axırlarında Qorbaçov bunu tətbiq etməyə çalışdı, lakin dövlət dağıldı, yaddan çıxdı, getdi. Finlandiya niyə dünyada ən yaxşı təhsil sistemi olan dövlət sayılır, bəlkə həm də buna görədir. Orada uşaqlara hər gün başqa menyü təklif edilir, hətta vegetarian menyülər belə var. ABŞ-da hər gün 30 milyon şagirdə dövlət hesabına yemək verilir.

Bu dövlətlər sarsaqdırmı, pulunu çölə tökülmü? Yox. İstəyirlər uşaqlar ac qalmasın, qarnı ilə yox, beyni ilə düşünsün, yalnız dərəcə köklənsin. Nəticədə dövlət, millət inkişaf edəsin.

İndi mən sizə sual verirəm: necə olur ki, müharibədə darmadağın olmuş, 10 milyondan çox əhalisi qaçqın düşmüş, hazırda da Putinin bomba yağışları altında inildəyən Ukrayna məktəblilərə pulsuz yemək vermək planları üzərində düşünür, neft və qaz səltənəti Azərbaycanda isə bu, mümkün deyil, yazıq şagirdlər ən yaxşı halda evdən çantaya qoyulan camış kolbasası və quru əppək gəvələyir, ya da dərstdən qaçıb "Mamedin dönerxanası"nda murdar olmuş eşşək ətindən hazırlanan iyrənc "məktəbli dönerləri" alırlar? Hələ mən yazdığım "ən yaxşı hallar"dır, şagirdlər səhər saat 8-dən günorta saat 2-yə qədər - tam 6 saat öz qarnılarının qurultusunu dinləmək məcburiyyətindədir. Belə uşaqlar üçün Əhəmənilər dövlətinin üçüncü padşahı kim olub, uran parçalananda hansı elementə çevrilir, yaxud kotangenslə İrəvan quberniyasındakı Kotanlı kəndinin fərqi nədir - öyrənmək asandırmı? Əvvəl uşağın qarnını, sonra beynini doldurmaq lazımdır. Əksi çox çətindir.

Yazını şairin beyti ilə bitirirəm: "Acqarına bir nəfər, Nəgme oxurmu məgər?!"

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyası (COP29) Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının Azərbaycanda keçirilməsini həzm edə bilməyən qüvvələr, müxtəlif dövlətlər və təşkilatlar bu gün də qara piar kampaniyasını dayandırmırlar.

Əslində bu qüvvələri heç də bəşəriyyətin üzvləşdiyi ağır iqlim dəyişikliyi, ciddi ekoloji fəlakətlər və onların qarşısının alınması qətiyyətlə maraqlandırmır, onların əsas məqsədi Azərbaycanı qaralamaq və ölkəmizin nüfuzuna xələl gətirməkdir.

Bakıda keçirilən BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyası (COP29) Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına kölgə salmaq istəyən bir qrup şəxsin adından dünya qurumunun rəhbərliyinə müraciət edilib və müraciətdə həqiqətə uyğun olmayan iddialar səsləndirilib.

BMİDÇS-in icraçı katibi Saymon Stilə, BMT-nin baş katibi Antonio Quterreş və BMT-nin üzv dövlətlərinə ünvanlanan bu məktubu BMT-nin keçmiş baş katibi Pan Gi Mun, keçmiş İrlandiya prezidenti Meri Robinson, UNFCCC-nin keçmiş icraçı katibi Kristiana Fiqeres və digər ekspertlər imzalayıb.

Onlar sözügedən qurumları COP proseslərinin "əsaslı yenidən qurulmasına" çağırırlar.

İddia ediblər ki, BMT-nin iqlim dəyişikliyi konfranslarında çoxlu sayda qalıq yanacaq lobbiciləri var. Yazırlar ki, kömür, neft və qaz sənayesindən ən azı 1773 lobbici COP29-da iştirak etmək üçün rəsmi akkreditasiyadan keçib. Qeyd edirlər ki, 2003-cü ildən bəri qalıq yanacaq lobbiciləri COP-a 10 mindən çox akkreditasiya veriblər və keçən il Dubayda keçirilən sammitə "rekord sayda lobbici" gəlib. Onların sayının 2500 nəfər olduğunu iddia edirlər.

Bu müraciəti edənlər iddia edirlər ki, 2003-cü ildən indiyə kimi COP konfranslarında iştirak edənlərin içində dünyada 2500-dən artıq neftin, qazın istehsalının artırılmasının lobbiciliyini edən adamlar iştirak edib. Yəni onlar demək istəyirlər ki, biz bu tədbirləri keçiririk ki, neftdən, qazdan imtina edək, amma bu tədbirlərə gizli şəkildə neft və qazın lobbiciləri gedib-gəlirlər. İddia edirlər ki, COP-da 2003-cü ildən 2500-dən artıq bu cür adam iştirak edib. Guya COP29-da isə neft və qazın 1773 lobbicisi iştirak edir.

Antonio Quterreş

COP29-a qarşı olanlar BMT

Baş katibini də hədəf aldı

Absurd müraciətin məqsədi nə?

Bu müraciətdəki iddialar indi də BMT-nin rəhbərliyini hədəfə almaq və COP-a kölgə salmaqdırmı? Neft ölkələrindən nümayəndələrin COP-da iştirakı məgər olmaz?

Milli Məclisin deputatı Aydın Mirzəzadə "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, bu, çox ziddiyyətli müraciətdir: "Görünən odur ki, reallıqları nəzərə almadan, sadəcə olaraq, qısa bir müddətə şöhrət qazanmaq naminə qərəzli müraciət edilib. Onsuz da bütün dünya, o cümlədən neft-qaz sahəsi ilə məşğul olanlar karbohidrogen ehtiyatlarının tükənən bir resurs olduğunu yaxşı bilirlər. Əgər indidən "yaşıl enerji"yə, bərpa olunan enerjiyə keçilməsə, yüz ildən sonra dünya artıq ciddi enerji böhranı uçurumunun qarşısında dayanmalı olacaq. COP konfranslarının keçirilməsi bir tərəfdən həmin o kritik dövrə hazırlıq, digər tərəfdən, məhv olan təbiəti qorumaqdan ötrüdür. İştirakçıları lobbiciliyə bölməyin özü düzgün deyil. Çünki qərarlar iştirak edən on min nəfərlərlə iştirakçının ümumi səsverməsi ilə deyil, dövlət rəhbərlərinin ümumi razılaşması ilə həyata keçirilir. Hər COP konfransında qlobal iqlim dəyişikliyinə qarşısını almaq üçün böyük məbləğlərdə vəsait ayrılması razılığına gəlinir. Bakıda keçirilən konfransda da 1 trilyon dollara yaxın vəsaitli bir layihənin qəbul edilməsi gözlənilir. Göründüyü kimi, ilk növbə

də təbiəti qorumaq istəyindən irəli gəlir. COP konfranslarının əvəzinə nə təklif edilməsi həmin müraciətdə görünür. Neft-qaz lobbiciləri var deyər təbiəti mühafizə ideyasından əl çəkməyin özü çox gülünc görünür. Bu gün istər-istəməz korlana biləcək dünyada, o cümlədən həmin o karbohidrogen ehtiyatlarını idarə edənlərin özləri, onların nəsiləri yaşayır. Həmin müraciətin COP29-un Bakıda keçirildiyi dövrə meydana gəlməsi, mənəcə, təsadüfi deyil. Söhbət Bakının yüksək təşkilatçılığına kölgə salmaqdır. Neft-qaz ehtiyatları olmasına baxmayaraq yaşıl enerjiyə üstünlük verən Azərbaycanın təcrübəsinə arxa çevirmək məqsədi güdüldür. Nədənə, belə müraciətlər Avropa dövlətlərində COP konfransları keçirilərkən edilmirdi. Təəssüf edirəm adamlar da görməlidirlər ki, BMT kimi nüfuzlu təşkilat rəhbərlik etmiş bir şəxs bu gün radikalın sırasına qoşulub. Alternativ bir şey təklif edilmədən bəşəriyyətin iqlim dəyişikliyinə reaksiya vermə hərəkətini dayandırmağa cəhd göstərilir. Bu cəhdlər həmin əbəsdir, COP29 çox yüksək səviyyədə keçirildi və bəşəriyyətin diqqətini cəlb etdi. Bakıda qəbul edilən qərarlar inanırıq ki, bundan sonra COP30-da və digər konfranslarda da məntiqi davam etdiriləcək".

"Ekonomiks" Beynəlxalq İqtisadi Araşdırmalar İctimai Birliyinin sədri, sabiq maliyyə naziri Fikrət

Yusifov isə bildirdi ki, hər bir müraciətin məntiqi əsası olmalıdır. Bu müraciəti edənlərin hansı məntiqə söykəndiklərini isə anlamaq olmur: "Yəqin müraciətin müəllifləri düşünürlər ki, neftin, qazın istehsalının lobbiciliyini edən adamlar beynəlxalq tədbirdə iştirak edənlərsə, onlar bu platformada dünya birliyinin qarşısına qoyduğu ekoloji hədəflərin əleyhinə çıxış edib, atmosferin çirklənməsinə səbəb olan neft və qaz istehsalının artırılmasını təbliğ edə bilərlər. Absurddur. Əksinə, neft, qaz istehsalının artırılmasının lobbiciliyini edən adamların bəşəriyyəti ciddi narahat edən ekoloji problemlərin həlli yollarının axtarışına həsr olunmuş belə bir beynəlxalq tədbirdə iştirakı zəruridir. Bu adamlar da görməlidirlər ki, insanları narahat edən ekoloji problemlər bəşəriyyəti hara sürükləyir. Ona görə də belə bir müraciətinin kökündə bir qrup ekspertlərin neftin, qazın istehsalının artırılmasına lobbicilik edən adamların COP29-da iştirakından narahatlığı dayanır. Bu ekspertlər kimlərsə drijor çubuğu ilə Azərbaycanda uğurla keçirilən beynəlxalq tədbirə kölgə salmaq üçün bu addımı atıblar. COP29-u boykot etmək istəyənlərin istəkləri necə nəticəsiz qaldısa, bu ekspertlərin də müraciətləri eləcə havada qalacaq".

□ **Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

Xəzər dənizini son günlərdə gündəmə gətirən məqamlardan biri də onun döyüş meydanına çevrilməkdə olmasıdır. Rusiyanın Xəzər dənizində və ətrafında yerləşən hərbi qüvvələri Ukraynaya zərbələr endirməkdə davam edir. Xəzərsahili ölkələrin liderləri 2018-ci il avqustun 12-də imzaladıqları Konvensiyanın 3-cü maddəsinin 2-ci bəndində “Xəzər dənizindən dinc məqsədlər üçün istifadə, onun sülh, mehriban qonşuluq və əməkdaşlıq zonasına çevrilməsi, Xəzər dənizi ilə bağlı bütün məsələlərin sülh yolu ilə həlli” nəzərdə tutulub. Rusiya konvensiyanın bu bəndini artıq necənci dəfədir pozur. Belə görünür ki, Xəzərsahili ölkələrin konvensiyanın pozulması ilə bağlı ortaq bəyanat hazırlayıb yaymasına ehtiyac var.

lemlərlə bağlı öz iradələrini bildirir. Təbii ki, üslub və ifadə forması gözənilir. Amma digər Xəzəryanı ölkələrdən Rusiyaya qarşı bu cür davranış sərgilənməsini görmürük. Səbəbi isə sadədir, çünki hər bir Xəzəryanı dövlət imperiya ənənələrini bu gün də yaşadan şimal qonşumuzdan ehtiyat edir. Məsə-

baxır: “SSRİ dağıldan sonra Rusiyanın Xəzər dənizinə təsirinin bir az azalmağına rəğmən Putin iqtidara gələndən sonra bu təsir yenə də gücləndi. Xəzərdə Rusiya və İrandan sonra ən güclü donanma Azərbaycandır. Bəlkə də Xəzər dənizində Azərbaycanın donanması İrandan da güclüdür. Azər-

“Ukrayna xalqının müəyyən qismi bezmış durumdadır”
Azərbaycanlı diaspora fəali:
“Dünya bu 3 ildə hakimiyyətin əzmini, xalqın iradəsini gördü”

Ukraynada yaşayan azərbaycanlı jurnalist, “Birlik” Odessa Azərbaycanlıları Diaspor Təşkilatının sədr müavini Anar Natiqoğlu Ayna.az-a müsahibəsində yaşadığı ölkədə yaşanan müharibə, dövlətin və cəmiyyətin işğalçıya qarşı dirəniş imkanları və gözləntilərdən danışdı.

“Savaşın üçüncü ilinin tamamına 3 aydan bir az çox qalır. Bu qədər itkilərdən sonra bu iki qonşu, eyni din və yaxın dil daşıyıcısı olan iki dövlət və xalq arasında əvvəlki sülh şəraiti, qarşılıqlı münasibətlər uzun illər bərpa oluna bilməz. Ateşin dayanmasına isə hər gün ümid var. Bu mövzuda əsas məsuliyyət də absurd iddialarla Ukrayna torpağına soxulan Rusiya rejiminin üzərinə düşür. Onlar indi də davam etdirdikləri anormal şərtlərdən əl çəkməli və qonşularını ən azı son 3 ildə tutduqları Ukrayna torpaqlarından çıxarmalıdır ki, hər hansı atəşkəs razılaşmasından söhbət açıla bilsin. Ya da savaşın tərəflərinin ən azı birində qəfildən ciddi hakimiyyət dəyişikliyi baş verməlidir ki, bu da indiki realıqda mümkün görünür”, - deyir o bildirib.

A.Natiqoğlu deyib ki, Ukrayna xalqının müəyyən qismi təbii ki, itkilərdən, iqtisadi sıxıntılardan bezmış durumdadır: “Amma milliyyətçi kəsim və böyük bir hissə isə bütün çətinliklərə rəğmən, torpaq itkisi ilə müşayiət olunacaq güzəştlərə və ya təkrar Rusiyanın boyunduruğuna girməyə razı deyil. Ukrayna böyük sənaye və aqrar ölkəsidir. Xarici yardımların rolu təbii ki, danılmazdır, amma xalq və biznes adamları da mövcud şərtlərdə əzmlə çalışırlar. Hətta uzun müddət elektrik enerjisi olmadığı vaxtlarda belə, generatorlar işlədərək bir gün də sərt qış günlərində xidmət sektoru işini dayandırmadı.

Donald Tramp birbaşa yardımların dayanacağı və yardımların ancaq kredit formasında “Lend-Liz” proqramı çərçivəsində olacağını vurğulayıb. Bu da az məna kəsb etmir Ukraynaya dəstək fonunda. Digər tərəfdən, kimsə Ukrayna dövlətini və xalqını hansısa addıma məcbur edə bilməz. Dünya bu 3 ildə həm hakimiyyətin əzmini, həm xalqın iradəsini seyr etdi. Rusiya o güc və temple yolunu Avropaya salsaydı, bəlkə də indi bir çox Avropa dövlətləri Tatarıstan statusuna girmişdi...”

dəki hərbi dəniz flotunu gücləndirməklə, görürük, İran ətrafında cərəyan edən hadisələri diqqətə alır. Yaxın Şərqdə davam edən müharibələr və gərginliyin daha böyük areala yayılma ehtimalının artması, xüsusən də İran-İsrail-ABŞ qarşılıqlı Moskvanı Xəzərdə hərbi gücünü artırmağa, möhkəmləndirməyə vadar edən səbəblərdəndir. Həmçinin Şərq-Qərb, Orta dəhliz nəqliyyat dəhlizinə nəzarət uğrunda Qərblə Rusiya arasında şiddətlənən mübarizənin də burada rolunu nəzərə almalıyıq. Hər halda, Xəzərlə bağlı cərəyan edən hadisələr Azərbaycan üçün də vacib əhəmiyyət kəsb etdiyindən aktiv iştirakçı olmalıyıq. Hətta mən deyirdim ki, bir sıra təşəbbüslərdə önə çıxmaq imkanları dəyərləndirilməlidir”.

□ **Cavansir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

Rusiya Xəzərdə donanmasını kimlərə qarşı gücləndirir?

İran-İsrail-ABŞ qarşıdurması Moskvanı dənizdə hərbi gücünü artırmağa vadar edir - Xəzəryanı ölkələrə mümkün risklər...

Ekspertlərə görə, Kreml Xəzərdə əsas hərbi gücün Rusiyaya məxsus olduğunu göstərməyə də həvəslidir. Bu arada Rusiya Hərbi Dəniz Donanmasının komandanı, admiral Aleksandr Moiseyev bildirib ki, Xəzər Donanması yeni gəmilər və silah sistemləri ilə təchiz edilməyə davam edəcək, həmçinin Rusiyanın dəniz sərhədlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün aviasiya və sahil komponentlərini inkişaf etdirəcək. Moiseyevin sözlərinə görə, yaxın perspektivdə donanma ən müasir gəmilər və silahlarla təchiz edilməyə davam edəcək ki, bu da cənub dəniz sərhədlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək və Xəzər dənizində ölkənin iqtisadi fəaliyyətini dəstəkləmək vəzifələrini səmərəli yerinə yetirməyə imkan verəcək. Rusiya Xəzərdə donanmasını kimlərə qarşı gücləndirir? Xəzərdə konvensiyanın tələbləri pozulduğuna görə niyə Xəzəryanı ölkələr etiraz etmir?

Siyasi təhlilçi Sona Əliyevanın sözlərinə görə, Azərbaycan Xəzərdəki problemlərlə bağlı Rusiya-

ya öz təkliflərini bildirib: “Bu yaxınlarda Rusiya prezidenti Vladimir Putin azərbaycanlı həmkarı İlham Əliyevlə görüşdə Azərbaycanın dövlət başçısının səsləndirdiyi bir təklifi media qarşısında dilə gətirdi. Rusiya prezidenti söylədi ki, İlham Əliyevlə görüşdə Azərbaycan rəhbəri Xəzərin problemlərinə diqqət çəkib. Azərbaycan Prezidenti bir zamanlar Xəzər dənizinin sahil suları altında qalmış Bayıl qalasının qalıqlarını göstərərək deyib ki, Xəzər dənizində ekoloji fəlakət hökm sürür. Yeni Xəzərin su səthi azalmaqdadır. Çünki əvvəllər Bakı buxtasında yerləşən Bayıl qalası suyun altında idi. İndi isə suçəkilmələr nəticəsində adıçəkilən qalanın qalıqları boy göstərməkdədir. Prezident Əliyevin rusiyalı həmkarına şəhər gəzintisi zamanı Xəzərdəki ekoloji fəlakəti eyni şəkildə göstərməsi, görünür, Kreml rəhbərini təsirləndirməyi bacarıb. Putin dərhal aidiyyəti qurumların rəhbərlərinə göstəriş verib ki, məsələ nəzarətə götürülsün. Bu mənada demək olar ki, rəsmi Bakı Kremlə Xəzərdəki prob-

lənin başqa bir tərəfi odur ki, Xəzəryanı dövlətlərin hər biri yeni dünya düzenində kartların yenidən dağıldığı bir mərhələdə Rusiya ilə bu və ya digər formada mütəfiqdir. İranın Ukrayna savaşına kontekstində Rusiya ilə yaxınlaşması Xəzər məsələsində Tehranın əl-qolunu tamamilə bağlayıb. Düşünürəm ki, Xəzərin fauna və florasını hazırda ən çox təhdid edən ölkələr də elə şimal və cənub qonşularımızdır. Xəzərdə ən çox donanmaya sahib ölkələr də elə onlardır. Üstəlik, qanunsuz balıq ovunda, ekoloji fəlakət xarakterli addımlarda da Rusiya və İran digər Xəzəryanı ölkələr arasında liderlik edirlər. Düşünürəm ki, Rusiya Xəzər dənizindəki donanmasından Ukrayna və Suriyaya qarşı müharibələrdə qeyri-dinc amallardan istifadəyə son qoymalıdır. Ən azından BMT səviyyəsində Rusiya və İranın özbaşınalıqları ilə bağlı ölçü götürülməlidir”.

AĞ Partiya başqanının I müavini, siyasi şərhçi Əhəd Məmmədli dedi ki, Rusiya son 200 ildə Xəzər dənizinə şəxsi gölü kimi

baycan Xəzər dənizinə çıxan digər iki türk ölkəsi olan Qazaxıstan və Türkmənistanla əməkdaşlığı gücləndirməlidir. Əsrlərdir ki, Xəzər dənizi türk gölü olub. Xəzər özü də türk adıdır. Xəzər xaqanlığı adlı güclü türk dövləti də olub. Xəzər dənizini yenidən türkün nəzarətinə keçirmək vaxtdır. Bunun üçün Xəzər dənizinə çıxışı olan 3 türk dövləti - Azərbaycan, Qazaxıstan və Türkmənistan bu yöndə addımlar atıb vahid donanma qurmalıdırlar. Xəzərdə vahid türk donanması hər 3 türk ölkəsinin maraqlarına cavab verir. Vahid türk donanması Xəzərdə 200 illik rus üstünlüyünə son qoya bilər. O ki qaldı Rusiyanın Xəzər donanmasını Ukrayna ilə müharibədə istifadə etməsinə, hələlik digər Xəzər ölkələri buna mane ola bilməz. Çünki yuxarıda qeyd etdiyim kimi, hələlik Xəzər dənizində ən güclü Rusiyadır”.

AMİP liderinin köməkçisi, politoloq Əli Orucov hesab edir ki, şimal qonşumuz imzaladığı konvensiyanı kobud şəkildə pozaraq, Xəzərdən hərbi məqsədlər üçün mütəmadi şəkildə istifadə edir və bundan da çəkinmir: “Moskva Xəzərdən əvvəl Suriyaya, indi də Ukraynaya raket zərbələri endirir. Eyni zamanda digər Xəzəryanı tərəfdar ölkələrin mövqeləri nəzərə alınmır. Bu gün heç kəsə sirr deyil ki, Kremlin bu özbaşına əməllərinə görə etiraz edəcək region dövləti yoxdur. Heç bir dövlət Moskva ilə münasibətlərini korlamağa və Rusiyanın qəzəbinə tuş gəlməyə risk etmir. Bir halda ki, bu etirazın da müsbət nəticə verəcəyi gözlənilir. Rusiyanın son dönəmlər Xəzər-

Azərbaycana qarşı düşmənçiliyi ilə tanınan İran şovinisti, Ərdəbilin imam-cüməsi Seyid Həsən Ameli növbəti sərsəm açıqlaması ilə gündəmə gəlib. “Bakı konfransında (COP29 nəzərdə tutulur-red.) iştirak etmədiyinə görə İran prezidentinə ürəkdən təşəkkür edirəm”, - deyir o bildirib.

Ameli daha sonra belə deyib: “50 min müsəlman qadın və uşaqdan ibarət qatili (İsraili nəzərdə tutur-red.) dövlət etmək təhqirdir. Biz qəzəblənirik. Biz öz ikrah hissimizi bildiririk”.

Qeyd edək ki, məlumatlara görə, rəsmi Bakı cənub qonşusu tədbirdə iştirakı üçün bütün lazımı şəraiti yaradıb və əvvəlcədən elan edilib ki, İsrail prezidenti Hersoqun başçılıq etdiyi və 3 nazirin də qatılacağı 100-dən artıq nümayəndə heyəti Bakıya “COP29 tədbirlərinin ikinci həftəsində” səfər edəcək. Yəni Azərbaycan öz qonşusu İranın prezidentinə liderlər sammitində rahat iştirak imkanı tanımışdı.

Böyük Quruluş Partiyasının sədri, deputat Fazil Mustafa “Yeni Müsavat”a açıqlamasında iranlı molla-nın COP29-un nə olmasından belə xəbərsiz olduğunu söylədi: “Ümumiyyətlə, bu

gəlməyib. Uzaqbaşı hansısa bir məqsədlə, bədniiyyətlə gəlməyibse, cəhənnəmə gəlməsin. Biz elələrinin ayağına düşüb kimisə dövlət etməmişik. Biz ümumi, mədəni tədbirə mədəni insanların gəlməsini istəmişik. Kimin ki, mədəniyyəti zəifdirsə, gəlməsin, özü bilər. Biz hansısa bir ölkə ilə bağlı onun tədbirə gəlməsi ilə xoşbəxtlik tapası deyilik ki... Bu baxımdan hesab edirəm ki, hansısa bir ölkədən bu tipli çağırışlar gəlsə, bunu sadəcə mənasız bir çağırış kimi qiymətləndirməliyik. İndi bir molla-nın açıqlaması bizim üçün əsas ola bilməz. Əsas olan İran dövlətinin mövqeyidir. Nümayəndələri iştirak edib. Bizim üçün hansı səviyyədə iştirak etmələrinin önəmi yoxdur. Əsas olan odur ki, iqlim probleminə ölkələr həssaslıqla yanaşsınlar. Qalan məsələlər hələnin öz seçimidir. Buna görə Azərbaycanı ittiham etmək axmaqlıqdan başqa bir şey deyil”.

Ərdəbilin imam-cüməsi

“xortladı” - sərsəm ittihamlar

COP29-da iştirak etmədiyinə görə İran prezidentinə “ürəkdən təşəkkür edən” mollaya Bakıdan sərt reaksiyalar

şı dost-qardaş münasibətini yəndələri Bakıda olanda İsrail nümayəndələri olmayacaqdı. Onlar sonra gələcək-dilər. Bundan yaxşı münasibət nəyə demək olar? Azərbaycan üçün hər hansı bir məsələ ilə bağlı cənub qonşumuz belə bir münasibət yaradırmı? Onların Ermənistan münasibətləri ilə bağlı dəfələrlə bildirmişik. Amma hələ də dözürlük ki, öz dövlət siyasətləri var. Onların Ermənistan dəstək verib-vermələrinin bizim üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur. On-

şısı dost-qardaş münasibətini yəndələri Bakıda olanda İsrail nümayəndələri olmayacaqdı. Onlar sonra gələcək-dilər. Bundan yaxşı münasibət nəyə demək olar? Azərbaycan üçün hər hansı bir məsələ ilə bağlı cənub qonşumuz belə bir münasibət yaradırmı? Onların Ermənistan münasibətləri ilə bağlı dəfələrlə bildirmişik. Amma hələ də dözürlük ki, öz dövlət siyasətləri var. Onların Ermənistan dəstək verib-vermələrinin bizim üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur. On-

Xameneinin yerinə oğlu keçə bilər

55 yaşlı Müctəbanı kimlər ali dini lider etmək istəyir?

• randa ali dini lider Əli Xameneinin 55 yaşlı oğlu Müctəba Xameneinin atasının postunu tuta biləcəyi ilə bağlı xəbərlər ölkədə və dünyada geniş müzakirə mövzusunda çevrilib. Buna səbəb 85 yaşlı Əli Xameneinin səhhətinin pisləşməsidir.

Musavat.com xəbər verir ki, müxalif “İran International” nəşri bu barədə gizli qərarın artıq qəbul edildiyini iddia edir.

Nəşr yazır ki, İranın Ekspertlər Şurasının təşkil etdiyi gizli komissiya artıq Müctəba Xameneinin varisliyini təsdiq edib. Lakin hakimiyyətin ötürülməsi ilə bağlı rəsmi məlumat yoxdur. Bununla belə, xəbərin yayılması və qeyri-müəyyənlik Tehrandə gərginliyin artmasına səbəb olub.

Müctəba Xamenei atasının sağlığında ali lider təyin edilə biləcək əsas namizəd kimi göstərilir. SEPAH-la (İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusu) yaxın əlaqələri və rejim daxilindəki təsiri onun üstünlükləri arasında qeyd edilir. Tənqidçilər isə Müctəbanın belə bir rolunu yerinə yetirmək üçün kifayət qədər dini və idarəçilik bacarığına malik olmadığını iddia edir. Onlar bu təyinatın İslam ənənələrinə zidd olduğunu vurğulayır və onu monarxiya ilə müqayisə edirlər.

Müctəba Xamenei dini təhsil alıb və İran-İraq müharibəsində iştirak edib. Lakin ölkə daxilində nüfuzu sual altındadır. Belə ki o, 2009-cu il Yaşıl Hərəkatı zamanı zorakılıq və 2022-ci ildə Məhsə Amininin ölümü ilə bağlı etirazların qəddarlığıyla yadırlıqla iştirakda ittiham olunub.

Bəzi ekspertlər hakimiyyətin ötürülməsinin SEPAH-ın təsirindən asılı olacağını bildirir. Müctəbadan başqa, digər namizədlər arasında Məhəmməd Mehdi Mirbaqeri, Əli Rza Ərafi, Həsən Ruhani və Sadiq Laricani kimi siyasi və dini liderlərin adları çəkilir.

□ “Yeni Müsavat”

cür gerizəkəli ünsürlərin hər hansı bir açıqlamasını ciddiyyə almağın özü doğru deyil. Başqa nə açıqlama verməlidir? Adamın normal dünyəvi təhsili, həyata baxışı yoxdur. 1400-1300-ün gerisində xəstə təxəyyüllərlə həyata baxışı olan bu insanlar nə anlayır ki, COP29 nədir? Niyə bu tədbir keçirilir? Ümuminsani dəyərlərin nə olduğunu belələri anlamaz. Bu cür xəstə təxəyyüllü insanlar özü gedib, məsələ, rusla, ingilislə, erməni ilə dodaq-dodağa öpüşür, bu, onlar üçün rezalet sayılır, amma başqaları ilə qiymətləndirmə aparmağa çalışırlar. COP29 iqlimlə bağlıdır, Azərbaycanla bağlı tədbir deyil ki? Bu şəxs tədbirin mahiyyətini anlamır. Ona əlifba öyrətmək lazımdır. Onu başa salmaq lazımdır ki, COP29 nə deməkdir. Bunun açılışını verəcək yətnə, qabiliyyətə sahib deyil. Kimsə gəlib-gəlməyib, öz işidir. Gələn sağ olsun, qonağımızdır. Gəlməyən özü bilər,

Azad Vətən Partiyasının sədri Akif Nağı bu sayıqlamaları edən Həsən Ameli ilə vaxtilə olan görüşündən söz açdı: “İranın bəzi nümayəndələrinin Azərbaycanla bağlı qərəzli mövqeyi ancaq təəssüf doğurur. Təəssüflənirik ki, öz dövlət maraqlarına belə riayət etmirlər. Harada nəyə xidmət edirlər, nə üçün belə edirlər, bəzən düşünməli olursan. Belə baxırsan ki, Fransa prezidenti Emmanuel Makrona bənzəyirlər. Hər şeyi qoyaq bir kənara, öz dövlət maraqlarını belə fikirləşmirlər. Azərbaycanla qarşıdurma sizə nə verir? Azərbaycana qarşı olan mövqeyiniz sizə nə qazandırır? Ermənistanı təbliğ etmək sizə nə verir? İranda olduğum zaman bir neçə dəfə Həsən Ameli ilə görüşmüşəm. Söhbətlərimiz olub. Sizin eməkdaşınız Elşad Paşasoyla bir yerdə getmişik. Elşad bəy ondan geniş müsahibə götürüb. Müsahibələrinin hər birində Azərbaycana qar-

istəyir, dostcasına yanaşır. Azərbaycan Prezidenti dəfələrlə bildirib ki, dost münasibətlər olmalıdır, buna çalışırıq, iqtisadi layihələri birlikdə işləyirik. İndi nə baş verir? Kimin sifarişini yerinə yetirirsiniz?”

Partiya sədri çox vacib suallar da ünvanladı: “Onlar belə əsaslandırma etdilər ki, guya ona görə tədbirə gəlmirlər ki, İsrail prezidenti tədbirə qatılacaqdı. O zaman sual olunur: siz niyə gedib BMT-nin tədbirində iştirak edirsiniz? BMT-də İsrailin prezidenti də, baş naziri də iştirak edir, siz də. O zaman siz də BMT-nin tədbirinə qatılmayın. Yəni bunlar bəhanədən başqa bir şey deyil. Hansısa bir regional və ya digər tədbir olsun, İsrail iştirak etsin, bunun digər məsələlərə nə dəxli var ki? Azərbaycan tərəfi heç kəsə, heç bir dövlətə etmədiyi güzəşti onlara edib. Yəni elə bir şərait yaradılacaqdı ki, İran nüma-

suz da öz sözümlərini deyirik. Ermənistanı da diz çökdürmüşük. Kim ona dəstək verirsə-versin, xeyri yoxdur. İran kimi zəif bir dövlətin Ermənistan dəstəyinin nə əhəmiyyəti ola bilər ki, biz ona qıçıqlanaq. Rusiya kimi dövlət dəstək verirdi, Qərb bu gün də dəstək verir. Amma yenə də Azərbaycan öz dövlət maraqlarına uyğun siyasətini davam etdirir. İstənilən halda, İran tərəfindən belə mövqelərin səslənməsi təəssüf doğurmaya bilməz. Cənub qonşumuz belə məsələlərə diqqət etməlidir. Yeni şəxs hakimiyyətə gəlib. Azərbaycanlıdır, Azərbaycanla bağlı müsbət fikirlər səsləndirir. İmkan versinlər, o, Azərbaycanla münasibətləri normallaşdırsın. Yəqin ki, belə təzyiqlər altında Pezeşkian Bakıya gəlməkdən imtina etdi. Görünür, hər yandan təzyiqlər olub. Amma bunlar heç nəyi dəyişən deyil. Uduzan tərəf yenə İran oldu. Azər-

baycan bu cür cılız fikirlərə əhəmiyyət verməməli, öz xəttini yeritməlidir. İranla münasibətlər qarşılıqlı şəkildə sərfəlidirsə, addımlarımızı bir atırıq, xeyr, sərfəli deyilsə, biz də birlikdə eynən onlar kimi addımlar atmırıq. Azərbaycan belə bir prinsipə yanaşmalıdır ki, nə qədər bizim maraqlara cavab verirsə, o qədər biz bu münasibətləri saxlayırıq, vəssalam. Başqa bir məsələ yoxdur. Oradakı azərbaycanlılarla bağlı belə biz İranın daxili işlərinə qarışmırıq. Sadəcə, Azərbaycan

Prezidenti dəfələrlə bildirib ki, oradakı 50 milyon Azərbaycan türkünün də prezidentidir. Harada Azərbaycan türkü varsa, onların haqları, hüquqları ilə bağlı Azərbaycan yanlarındadır. Oradakı Azərbaycan türkləri Ali Baş Komandanı sevirlər. Bunu ən müxtəlif yerlərdə göstəriblər. Bunlar da normal şeylərdir. Dövlətlərarası münasibətlər nə qədər yaxşı olsa, təkcə Azərbaycanın deyil, İranın da xeyrinə olacaqdı”.

□ Cavanşir ABBASLI, “Yeni Müsavat”

“Bölgədəki bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələri bərpa edilir. Ermənistan Respublikası vətəndaşların, nəqliyyat vasitələrinin və yüklərin hər iki istiqamətdə maneəsiz hərəkətinin təşkili məqsədilə Azərbaycan Respublikasının qərb rayonları və Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat əlaqəsinin təhlükəsizliyinə zəmanət verir. Nəqliyyat əlaqəsi üzrə nəzarəti Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin Sərhəd Xidmətinin orqanları həyata keçirir. Tərəflərin razılığı əsasında Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın qərb rayonlarını birləşdirən yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşası təmin ediləcəkdir”.

Bu, 4 il əvvəl Rusiya prezidenti Vladimir Putinin təşəbbüsü ilə Azərbaycan və Ermənistan arasında imzalanmış atəşkəs razılaşmasından bu günə “sağ qalan” yeganə maddədir. 10 noyabr bəyanatının qalan 8 maddəsinin bir hissəsi yerinə yetirilib, bir neçəsi isə bölgədə yaranan yeni reallıqların təsiri ilə aktuallığını itirib. Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində bu bəyanat nəticəsində çəkilmiş müvəqqəti xətlər silinib, Ermənistan və Rusiya ordusu ölkədən çıxarılıb, sona qədər Azərbaycanın qanunları altında yaşamaqdan imtina edən erməni əhalisi isə köçüb. Hazırda Azərbaycan və Ermənistan arasında normallaşma prosesinin əsas istiqamətlərindən biri 10 noyabr bəyanatının sonuncu bəndinin yerinə yetirilməsidir. Bölgədə nəqliyyat, kommunikasiya əlaqələri bərpa olunmalıdır, Ermənistan öz ərazisindən Azərbaycana Naxçıvan eksklavına maneəsiz keçidi təmin etməlidir. Bu maddə həm də Rusiyanın danışıqlar prosesində iştirakına hüquqi əsaslar yaradan yeganə üçtərəfli razılaşmanın bir hissəsidir. Azərbaycan Ermənistandan almaq istədiyi maneəsiz keçiddə üçüncü ölkənin təhlükəsizlik qüvvələrinin nəzarət etməsində maraqlı deyil. Rusiya ən yüksək səviyyədə Azərbaycan və Ermənistan arasında münaqişədən “sağ qalmış” yeganə rıçaqını itirmək niyyətində deyil və bunu XİN rəsmisi Mariya Zaxarova tez-tez bəyan edir...

Bakı və İrəvanın mövqeyində Zəngəzur keçidi ilə bağlı fikir ayrılıqları olsa da, bu, prinsipial karakter daşıyır, daha çox Rusiyanı neytrallaşdırmaq üçün qarşılıqlı paslaşmaya bənzəyir. Bir neçə ay əvvəl tərəflərin bu məsələni sülh danışıqlarından çıxararaq, gələcəkdə müzakirə etmək barədə razılığa gəlmələri Moskvanı möhkəm qıcıqlandırmışdı. Çünki hər iki ölkə mövzunu 10 noyabr bəyanatı çərçivəsində deyil, ikitərəfli qay-

dəyişikliklərə səbəb ola bilər. Əsas məqam kimi onu qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan bütün bu prosesləri ciddi təhlil edir və müstəqil daxili və xarici siyasət aparır. Biz ölkəmizdə keçirilən çox mühüm, beynəlxalq səviyyəli COP29 tədbirinə ev sahibliyi etməklə nəyə qadir olduğumuzu bütün dünyaya göstərdik”.

Politoloq Məhəmməd Əsədullazadə isə bildirdi ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında 10 noyabr Birgə Bəyannaməsi qüvvədən düşüb: “Çünki bu bəndlər vaxtında yerinə yetirilsəydi, 2023-cü ildə antiterror əməliyyatlarına ehtiyac olmazdı. Rusiya və Ermənistan birləşib 10 no-

Moskva 10 noyabr sənədini arxivə göndərmək istəmir

Azərbaycan və Ermənistanın Zəngəzur dəhlizini sonraya saxlamaqla bağlı razılaşması Kremlə hərəkətə keçirib; Rusiya dəhlizə nəzarəti əldən vermək niyyətində deyil; **politoloq:** “Üçüncü ölkələr bu məsələyə qarışa bilməz”

dada müzakirə edərək razılığa gələcəklərinə ümid bəsləyirlər.

Elə bugünlərdə Vladimir Putin azərbaycanlı həmkarı ilə telefon danışığında bu ilin avqustunda Azərbaycana dövlət səfəri zamanı əldə edilmiş razılaşmaları, həmçinin Rusiyanın baş naziri Mixail Mişustinin bugünlərdə Bakıya səfəri zamanı təmaslarını nəzərə alaraq, sənaye və nəqliyyat sahələrində qarşılıqlı faydalı layihələrin praktiki olaraq həyata keçirilməsi məsələlərini müzakirə etmişdi.

Hadisələrin gedişindən belə nəticəyə gəlmək mümkündür ki, Azərbaycan və Ermənistanın razılığa gəlməsi mövqelərdəki ziddiyyətlərdən daha çox geosiyasi amillərlə bağlıdır. Pressklub.az bu mövzuda təhlilində yazır ki, Rusiya-Ukrayna müharibəsinin bundan sonrakı aqibəti, Birləşmiş Ştatlarda hakimiyyətə gələn Donald Tramp administrasiyasının Cənubi Qafqaz siyasəti, Avropa İttifaqı və Türkiyənin regionda fəallığını artırması Bakı və İrəvanı konkret qərarlar qəbul etməyə sövq edəcək. Proseslər yekun mərhələdədir, sülh danışıqlarında

yeni formullar tapılır, sərhədlərin delimitasiyası razılaşdırılıb, nəqliyyat əlaqələrinin bərpası, kommunikasiyaların açılması da eyni qaydada həllini tapa bilər. Amma Rusiyanın müqavimətinə, Ermənistanla qarşı hədə-qorxularına baxmayaraq, artıq 10 noyabr bəyanatının “sağ qalan” 9-cu maddəsi aktual deyil, yeni reallıqlara uyğun gəlmir. Bakı və İrəvan ikitərəfli əsasda bu məsələdə ortaq məxrəcə gələ biləcəklər. Regiondakı digər aktorlar - Türkiyə, İran, ABŞ, Avropa İttifaqı da Orta dəhlizin əsas həlqələrindən biri olan Zəngəzur dəhlizinə Rusiyanın nəzarət etməsini istəmir. Siyasi analitiklər situasiyanı necə dəyərləndirir? Rusiyanın məqsədi nədir?

Deputat, Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiyaya qarşı mübarizə komitəsinin sədri Arzu Nağıyev “Yeni Məşavət”-ə açıqlamasında maraqlı məqamlara diqqət çəkdi: “Məlumdur ki, Rusiya üçün 10 noyabr bəyanatı çox mühüm strateji əhəmiyyət kəsb edir və bu razılaşmaya uyğun olaraq Cənubi Qafqazda mövqeyini qorumağa çalışır. Bu, çox

əhəmiyyətli bir vasitədir, Rusiya həmin bəyanata uyğun olaraq regionda öz maraqlarını təmin etməyə çalışır. Donald Trampın prezident seçilməsindən sonra Moskva daha da ciddi şəkildə bölgəyə nəzarəti gücləndirməyə çalışır. Bunun üçün iqtisadi rıçaqları işə salır, Abxaziyada baş verən hadisələr bu mənada diqqətdən kənarda qala bilməz. Həmçinin Yuxarı Larsdan keçən yükləri yubandırmaqla özünün varlığını sübuta yetirməyə çalışır. Burada həm sərhəd təhlükəsizliyi, həm də nəqliyyat əlaqələrinin necə bərpa olunacağı məsələləri var”. **A.Nağıyevin sözlərinə görə, Rusiyanın bu proseslərdə iştirakını nəzərdə tutan amillərdən biri də Ermənistanın Azərbaycanla Zəngəzur dəhlizinə maneəsiz keçid təmin etməsidir:** “Rusiyanın istədiyi məsələlərdən biri də dəhlizi öz təhlükəsizlik qüvvələri vasitəsilə nəzarətdə saxlamaq, həm də Cənubi Qafqazın gələcək geosiyasi düzəni ilə bağlı çalışmasıdır. Çünki Zəngəzur dəhlizi, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvanı

birləşdirən bir nəqliyyat əlaqəsi olmaqla, həm Azərbaycanın, həm də regiondakı digər böyük güclərin maraqları baxımından geosiyasi əhəmiyyət daşıyır”. **Komitə sədrinin sözlərinə görə, Rusiya üçün başqa bir məsələ ABŞ, Avropa İttifaqı və Türkiyə kimi digər güclərin regiondakı fəaliyyətlərini artırmasıdır, bu da Rusiyanın nüfuzunu zəiflədə bilər:** “Moskvanın əsas məqsədi regionda mövqeyini qorumaqdır. Buna mane olan isə Azərbaycanın və Ermənistanın vasitəçisiz ikitərəfli razılaşmalarıdır. Rusiya Zəngəzur dəhlizini öz nəzarətində saxlaması üçün Ermənistanla təzyiq edir. Rusiya bu vəziyyətdə həm özünün geosiyasi mövqeyini qorumağa, həm də Ermənistanı öz əlində saxlamağa çalışır. Azərbaycan və Ermənistan isə ikitərəfli müzakirələrlə bu məsələni həll etməyə cəhd edirlər. Regiondakı digər aktorlar isə Rusiyanın nəzarətinin azaldılmasında maraqlıdır. Lakin son hadisələr bir daha göstərir ki, Rusiya mövqeyini qorumaqda acizləşir və bu, gələcəkdə çox ciddi geosiyasi

yabr bəyannaməsindən irəli gələn bəndləri vaxtında sabotaj etdilər. Hazırda Rusiya 9-cu bənddə ısrar edir. Ermənistan isə bundan imtina edib”. **Ekspertə görə, Azərbaycan və Ermənistan arasında nəqliyyat əlaqələrinin yaranması və Zəngəzur dəhlizinin açılması bu iki dövlət arasında sülh müqaviləsindən sonra həllini tapacaq:** “Üçüncü ölkələr bu məsələyə qarışa bilməz. Artıq iki ölkə arasında dəmir yolu xəttinin reallaşması razılaşmaq üzrədir. Bu yola Azərbaycan və Ermənistan nəzarət edəcək. Çünki Zəngəzur dəhlizinin açılması Ermənistanın da maraqlarına xidmət edir. Rusiya çalışır ki, Zəngəzur dəhlizinə özü nəzarət etsin. Ona görə də bunu gündəmdə saxlayır. Amma ərazi Ermənistanındır. Ermənistan rəhbərliyi də Rusiyanın iştirakına icazə vermir. Həm də niyə icazə verməlidir ki?! Azərbaycan və Ermənistan sülh müqaviləsi bağladıqdan sonra üçüncü ölkənin iki ölkə arasında mövcudluğuna ehtiyac qalmır”.

□ **E.PAŞASOY,**
“Yeni Məşavət”

Milli Məclis “İstehlakçılarının hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Qanuna alkoqollu içkilərin minimum pərakəndə satış qiymətlərini nəzərdə tutan dəyişiklik layihəsini müzakirə edir. Bu sənədə əsasən, spirtli içkilərin müəyyən edilmiş minimumdan aşağı qiymətə pərakəndə satışı qadağan olunacaq.

Ekspertlərə görə, bu qiymət minimumlarının dövlət tərəfindən tənzimlənməsinin səbəbi əhalinin keyfiyyətli məhsullarla təmin edilməsidir, amma bunun digər fəsadları da ola bilər. Çünki qiymət bir çox hallarda heç də keyfiyyət göstəricisi deyil. Bu qərar alkoqollu kustar üsulla istehsal edilənlərin daha da varlanmasına, onların biznesinin “çiçəklənməsinə” gətirə çıxara bilər.

Ayna.az mövzu ilə bağlı yazır ki, apteklərdə yüz qramlıq spirt (96 dərəcə) 0,60-0,80 qəpik, litri 3,5-4 manata satılır. 100 qram spirt su ilə qatmaqla 200 qram araq alırınsınız - mağazada eyni həcmdə araq 3-4 manatdır. Odur ki, spirtli içkilərdən sui-istifadə edən vətəndaşlar və vicdansız işə sahibləri artıq nisbətən ucuz araq satılan pərakəndə satış məntəqələrindən aptek şəbəkələrinə keçiblər. Vəziyyət həтта fərdi aptekləri öz təşəbbüsləri ilə alkoqol satışını məhdudlaşdırmağa məcbur etdi - əczaçılıq spirtli, satıcıların dediyinə görə, dərin emaldan keçmir və sağlamlığa ciddi təhlükə yaradır. Qiymətlər artıqca bu təhlükəli tendensiya güclənə bilərmi?

İqtisadçı millət vəkili Vüqar Bayramov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a deyir ki, yeni qaydaların tətbiqində məqsəd alkoqollu içkilər bazarında qeyri-leqal olaraq bazara çıxarılan və insan sağlamlığı üçün ziyanlı olan məhsulların satışının qadağan olunmasında nail olmaqdan ibarətdir: “Aparılan monitorinqlər göstərir ki, bu gün

spirtli içkilər bazarında, xüsusən də insan sağlamlığı üçün ziyanlı olan və eyni zamanda qeyri-leqal olaraq istehsal olunub bazara çıxarılan məhsulların payı az deyil. Bir sıra hallarda bəzi alkoqollu içkilərin qiyməti onların aksiz vergisindən belə aşağı olur. Əvvəla, yeni qaydalar spirtli içkilər arasında yalnız araq məsullarına tətbiq olunacaq, digər spirtli içkilərə tətbiq olunacağı gözlənilir. Qiymətlərə təsiri nə gəldikdə isə Nazirlər Kabineti tərəfindən qanunvericiliyə edilən dəyişikliklərdən sonra qaydalar hazırlanacaq. Həmin qaydalara uyğun olaraq, qiymətlərin necə dəyişəcəyini artıq o zaman söyləmək mümkün olacaq. Əslində praktik olaraq, əgər məhsul istehsalı leqaldırsa, bütün vergilər ödənilirsə, bütün xərclər nəzərə alınarsa, yeni qaydalar həmin məhsullara təsir göstərməməlidir. Çünki qaydalarda məqsəd bazara bir leqal çıxarılan və qiyməti kifayət qədər aşağı olan, həтта aksiz vergisindən az olan araqların satışının qarşısını almaq və bazarda leqal istehsal olunan, zavodlar tərəfindən istehsal olunan məsulların satışına nail olmaqdır. Ona görə həтта bu qaydalara qədər bazara çıxarılan və xərcləri tam olaraq hesablanan, aksiz vergiləri daxil olmaqla bütün vergiləri ödəyən məhsulların qiymətlərinə yeni qaydalar təsir göstərəcək. Amma konkret olaraq, qiymətlərin necə dəyişəcəyi məhz bu sahədə qaydalar ha-

Araq bazarına nəzarətin ciddi təhlükəsi

Ekspertlər hesab edir ki, yeni qaydalar qeyri-leqal şəraitdə istehsal olunan məhsulların sıradan çıxmasına imkan yaradacaq

zırlandıqdan və tətbiq olunduqdan sonra belli olacaq”.

İqtisadçı Eldəniz Əmirov da mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a fikirlərini bölüşüb: “Alkoqollu içkilərin satışının tənzimlənməsi üçün bir sıra iqtisadi və inzibati metodlar vardır. Hesab edirəm ki, bu, tən-

zirlənməyə ehtiyacı olan istiqamətlərdən biridir. Çünki söhbət yalnız rəqabət mühitinin pozulmasından getmir. Keyfiyyətli məhsul istehsal edənlərin məhsulunun maya dəyəri yuxarı olur, satış qiyməti yuxarı olur. Lakin keyfiyyət-siz və qeyri-qanuni məhsul is-

tehsal edənlər bu məhsulu daha ucuz qiymətlə istehsal etdikləri üçün maya dəyəri və satış qiyməti aşağı olur. Bu ikinci növbədə rəqabət mühitini pozur. Doğru-dürüst işləyən sahibkarların rəqabətdə uduzmasına gətirib çıxarır. Amma birinci məsələ, insan sağlamlı-

ğı ilə bağlıdır. Kifayət qədər zərərli və orqanizm üçün uyğun olmayan istehsal məhsulları mövcuddur. Onlar ucuz məhsul başa gətirməklə daha çox alıcı toplaya bilirlər və daha çox insan ucuz məhsullardan istifadə edir. O fikirlə heç razı deyiləm ki, qiymət limitinin tətbiq edilməsi əksinə keyfiyyətsiz məhsulların qiymətinin qalxmasına səbəb olacaq. Bu belə deyil. Eyni qiymətə satılan iki məhsul arasında istehlakçılar seçim etməyi bacarırlar. Yəni “a” məhsulu yüksək keyfiyyət göstəriciləri ilə istehsal olunub, istehlakçıya təqdim olunursa və “b” məhsulu keyfiyyətsiz göstəricilərlə istehsal olunub müştəriyə təqdim olunursa, onlar arasında qiymət eyni olarsa da, istehlakçı daha keyfiyyətli olanı seçəcək. Təbii, ilk dəfə aldana bilirlər. Amma nəzərə alaq ki, alkoqollu içkilərdən istifadə edən insanların 99%-i ilk dəfə istifadə edənlər deyil. Buna görə də onlar hansı məhsulun daha yaxşı olduğunu bilirlər. Yeni eyni səviyyədə qiymətlər arasında keyfiyyətli olanı seçmək iqtidarındadırlar. Buna görə də bu tip tənzimləmə səhvlərdə, zirzəmilərdə, şəhər kənarlarında qeyri-qanuni şəraitdə istehsal olunan məhsulların sıradan çıxmasına imkan yaradacaq. Buna görə də bir-mənalı olaraq bu yanaşmanı, bu qanun layihəsini dəstəkləyirəm”.

□ **Afaq MİRƏVİQ**,
“Yeni Müsavat”

9 ayın SOS yekunu: evlənənlər azalır, boşananlar çoxalır

Ekspert: “Şou-biznes və digər məşhurlar boşanmanı təbliğ edirlər”

2024-cü ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində qeydə alınan nikah və boşanmaların sayı məlum olub. Dövlət Statistika Komitəsindən verilən məlumata görə, Ədliyyə Nazirliyinin rayon (şəhər) qeydiyyat şöbələri tərəfindən 36 min 651 nikah və 15 min 964 boşanma halı qeydə alınıb.

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə əhalinin hər min nəfərinə nikahların sayı azalaraq 5,1-dən 4,8-ə düşüb, boşanmaların sayı isə dəyişməyərək eyni səviyyədə (2,1) qalıb.

Mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışan sosioloq Üzeyir Şəfiyev deyir ki, nikahların azalması ilə ölkədə gənclərin saldusunun aşağı düşməsi arasında əlaqə var. Onun sözlərinə görə, 10 il əvvəl müqayisədə gənclərin saldosu çox aşağı düşüb: “10 il əvvəl Azərbaycanda gənclər ölkə əhalisinin 29-30 faizini təşkil edirdisə, bu gün bu rəqəm 21 faizə düşüb. Deməli, gənclərin sayının azalması birbaşa nikahlara da təsir edir. Həmçinin təhsil almaq, həm də karyera qurmaq

üçün xaricə gedən gənclərin sayında artım müşahidə olunur. Bunun da nikahların sayının azalmasında öz payı var. Eyni zamanda həm də ölkə daxilində, həm də global miqyasda gənclərin eqoist həyat tərzinə meyillənməsini müşahidə edirik. Onlar ailə qayğısını çəkmək istəmir. Bənzər tendensiyalar Asiya ölkələrində də yaşanır. Məsələn, Yaponiyada, Çində gənclər daha çox virtual həyata bağlıdırlar, onlar real həyata o qədər də maraqlı de-

yıllər. Həтта həmin ölkələrdə subaylıq sindromu yayılıb. Bu, Azərbaycanda da yaşana bilər. Çünki biz global dünyanın bir parçasıyıq. Statistika göstərir ki, ölkədə işsizlərin sayı 5,6 faizdir. Lakin onların içərisində gənclərin saldosu 11 faizdən çoxdur. Deməli, gənclər arasında işsizlik, məşğulluq məsələləri də nikahların azalmasına təsirini göstərir. Buraya mənzil-məişət şəraitini də əlavə etməliyik. Məsələn, Türkiyədə dövlət başçısı demografik

artımı təşviq etmək üçün gənclər fondu yaratdı. Həmin fond gənc ailələrə faizsiz kreditlər verir və 4 ildən sonra onlar krediti güzəştli şərtlərlə hissə-hissə ödəməyə başlayırlar. Yaxşı olardı ki, analoji layihə Azərbaycanda da tətbiq olunsun. Bu, nikah müqavilələrinə marağı artırabilir”.

Ekspert deyir ki, şou-biznes və digər məşhurlar boşanmanı təbliğ edirlər: “Azərbaycanda bilirsinizmi ki, boşanan insanların partiləri təşkil

olunur və oraya dövlətnamələr göndərilir. Orada müğənnilər də təmsil olunur. Bunun təcili qarşısı alınmalıdır”.

Üzeyir Şəfiyevə görə, əvvəlki illərdən fərqli olaraq gənclər 30 yaşdan sonra evlənməyə üstünlük verirlər. Onlar bu müddət ərzində təhsil almaq, karyera qurmaq və sosial şərait qurmağa çalışırlar: “İndi qızlar arasında nikah qurma yaşı 24-25-ə, oğlanlar arasında isə 30-35-ə qalxıb. Bu isə nikahların enmə dinamikasına təsir göstərir. Boşanmaların çoxluğu da gəncləri qorxudur və bu psixoloji baryerdən keçməkdə çətinlik çəkirlər. Burada global dünyanın da öz təsiri var. Xarici ölkələrdə ailə qurmaq elə də çox sosial sifariş deyil. Azərbaycan gəncinə onların həyatı daha inkişaf etmiş kimi görünür. Halbuki Azərbaycanda ənənəvi cəmiyyət rejimi hökm edirdi. Bu cəmiyyətdə gənclər sosial-ictimai qınaqla ailə qurmağa məcbur edilirdi. İndi isə gənclər o stereotipləri əridirlər və həyatları ilə bağlı müstəqil qərar verirlər. Valideyn əvvəlki kimi övladına basqı göstərə bilmir. Belə məqamda dövlət işə qarışmalı, gənclərin ailə qurmasında maraqlı olmalıdır. Bunun üçün gəlir dayanıqlılığı yaratmalıdır. Sosial dəstək gücləndirilməlidir. Çünki fərdi artım Azərbaycan da ləngiyir. 2023-cü ilin statistikasına görə, 2022-ci ilə nisbətən təbii artım aşağı düşüb. Bu o deməkdir ki, yaxın gələcəkdə əmək bazarında işçi qüvvəsi çatışmayacaq. Təbii

artımı mexaniki artım əvəz edəcək. Ölkəmizə miqrantların axını güclənəcək. Eyni zamanda hərbi səfərləkdə orta perspektivdə problemlər yaşaya bilərik. Bütün bunlar yaşanmasın deyər, Azərbaycanda uşaq pulu bərpa olunmalıdır. Ünvanlı sosial yardım bunu əvəz edə bilməz. Azərbaycanda təxminən 2 milyon 600 minə yaxın uşaq var. Bu uşaqların 160 minə ünvanlı sosial yardımdan yararlana bilər”.

Hüquq müdafiəçisi Sahib Məmmədov bildirir ki, Azərbaycanda ən böyük təhlükə selektiv abortlarla bağlıdır. Onun sözlərinə görə, doğuşun azalması əhalinin yaş və cins tərkibinin dəyişməsinə ciddi təsir göstərir: “Azərbaycanda hazırda oğlanların bioloji doğuşu qızlardan yüksəkdir. Nikahların pozulması da doğumların azalmasına birbaşa təsir göstərir. 2040-a qədər Azərbaycanda demografik böhran gözlənilir. Ondan sonra Azərbaycanda əhalinin yaş-cins tərkibinin dəyişməsi baş verə bilər. Bu da uzunmüddətli plan üçün təhlükədir”.

S.Məmmədov deyir ki, Azərbaycanda süni boşanmalar da geniş yayılıb: “Bəzi ailələr ünvanlı sosial yardım almaq üçün rəsmi qaydada boşanıb, amma bir yerdə yaşayırlar. Həтта sayğac limitinə görə də süni şəkildə boşanırlar. Ər və arvad ailə təsərrüfatını ayırırlar, 1200 kub limitini keçməsinlər. Bu da statistikanın artmasına səbəb olur”.

□ **Sahabə RƏHİMLİ**,
“Yeni Müsavat”

Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclasında ilk dəfə olaraq büdcədə neftin ilkin qiyməti 70 dollar götürülüb. Qeyd edək ki, Azərbaycanın builki dövlət büdcəsində "Azeri Light" markalı Azərbaycan neftinin 1 barelinin orta qiyməti 75 ABŞ dollarından hesablanıb.

Düzdür, ötən gün dünya bazarında "Azeri Light" markalı Azərbaycan neftinin 1 barelinin qiyməti 1,04 ABŞ dolları, yaxud 1,4 % artaraq 75,18 ABŞ dolları təşkil edib. Hərracların nəticələrinə görə, "Brent" markalı neftin yanvar fyuçerslərinin qiyməti 73,3 ABŞ dolları təşkil edib.

Ekspertlərə görə, böyük ehtimalla növbəti il "Azeri Light" markalı Azərbaycan neftinin 1 barelinin orta qiyməti 75-80 dollar ətrafında olacaq. Beynəlxalq təşkilatla-

edir ki, global iqtisadi yavaşlama ssenarisi baş versə, neftin qiymətləri daha aşağı həddə, hətta 50-60 dollar intervalına enə bilər.

Proqnozların fərqliliyinə baxmayaraq, qiymətlərin dəyişməsi əsasən bazar dinamika, təchizat məhdudiyyətləri və iqtisadi böyümənin templərindən asılı olacaq.

Ekspertlər bir neçə ay öncə 2025-ci il büdcəsində neftin qiymətinin 70 dollardan götürülməsini riskli hesab edirdilər. Misal üçün, **iqtsad-**

Neftlə bağlı büdcədə bir ilk - qiymət 70 dollar...

İlham Şaban: "Hökumət nəyisə proqnoz edəndə həmişə özü üçün təhlükəsizlik zolağı götürür, ona görə..."

rın proqnozları da qiymətin təxminən orta hesabla 75 dollar ətrafında olacağı ilə bağlıdır. O da bildirilir ki, neftin qiymətinin ucuz götürülməsi uzun müddətdir Azərbaycanda 2-ci dəfə təkrar büdcəyə baxılmasına gətirib çıxarır ki, hökumət bu dəfə buna ehtiyac duymaya bilər.

Məlumat üçün deyək ki, "Azeri Light" neftinin ən aşağı qiyməti 2020-ci il aprelin 21-də (15,81 ABŞ dolları), maksimal qiyməti isə 2008-ci ilin iyulunda (149,66 ABŞ dolları) qeydə alınıb. Azərbaycanda neft əsasən "Azeri-Cıraq-Günəşli" (AÇG) yataqlar blokunun işlənməsi haqqında müqavilə çərçivəsində hasil edilir. Müqavilədə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin (SOCAR) payı 25%-dir.

Nəzərə çatdırmaq ki, 2025-ci il üçün neft qiymətləri ilə bağlı proqnozlar bir sıra amillərdən asılı olacağı bildirilir. Beynəlxalq Enerji Agentliyi (IEA) və digər qurumlar dünya neft tələbatında artımın daha yavaş tempdə davam edəcəyini proqnozlaşdırırlar. Bu, əsasən yaşıl enerjiyə keçid siyasətlərinin güclənməsi ilə əlaqədardır. Lakin tələbat artımı Asiya ölkələri, xüsusən də Çin və Hindistanın istehlakının artması ilə dəstəklənə bilər.

Bununla yanaşı, bəzi ekspertlər neft qiymətlərinin 2025-ci ildə 70-90 ABŞ dolları arasında dəyişəcəyini bildirir, lakin bu proqnozlar geosiyasi risklərdən, o cümlədən Rusiya-Ukrayna müharibəsi və OPEC hasilat qərarlarından təsirlənə bilər.

Eyni zamanda Dünya Bankı və digər qurumlar qeyd

Çi Eldəniz Əmirova görə gələn ilin dövlət büdcəsində neftin qiymətinin 70 dollardan götürülməsi riskli yanaşmadır: "Maliyyə Nazirliyi 2025-ci ilin dövlət və icmal büdcələrinin ilkin göstəricilərini açıqlayıb. 2025-ci ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri bu ilə müqayisədə 0,6% artaraq 36 mlrd. 616 mln. manat, xərcləri isə 0,2 faiz azalaraq 39 mlrd. 667,6 mln. manat proqnozlaşdırılır. Büdcə kəsiri isə 3 mlrd. 51,6 mln. manat proqnozlaşdırılır ki, bunun da 87,6%-nin borclanma hesabına maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Burada əsas risk neftin ixrac qiymətinin 70 dollardan götürülməsidir. Aydın məsələdir ki, neft qiymətinin az götürülməsi gəlirlər üzrə proqnozları kəskin azaldacaq və bu da büdcə kəsirinin artmasına səbəb olacaq. Kəsirin qapadılması isə borclanmanı artıracaq. Buna görə də neft qiyməti 70 dollar olaraq götürülüb.

Bes global və geosiyasi proseslər arzuolunmaz gədersə, neft qiymətinin uzun müddətli aşağı olması halında öhdəliklər necə təmin ediləcək? Borclanmanın artırılması, transfer və digər vasitələr-

lə xərclər qarşılana biləcəyi sonrakı proseslərdə əlavə "qayğılar" yaranacaq. Buna görə də ilkin təsdiqlənəcək büdcədə neftin qiymətinin 65 dollardan yuxarı götürülməsi doğru olmazdı.

İlin əvvəlində ümumi xərc göstəricisinin aşağı olması sevindirici olmasa da, amma qorxulu da deyil. Onsuz da hər ilin ortalarında büdcəyə yenidən baxılır. O zaman xərclərə yenidən baxaraq əlavələr etmək və illik hədəflərə nail olmaq da mümkündür. Yeter ki, hazırkı məqamda risklər doğru siqortalanınsın".

Neft Araşdırmaları Mərkəzinin rəhbəri İlham Şaban mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a mövzu ilə bağlı fikirlərini bölüşüb. O deyib ki, büdcədə neftin orta ixrac qiymətinin götürülməsi dünya bazarında gedən tendensiylərlə bağlıdır: "Bazarda nə vəziyyət ola bilər. Azərbaycan hökuməti bunu büdcəyə salıb tərtib edərkən irimiqyaslı neft şirkətlərinin, o cümlədən də Beynəlxalq Enerji Agentliyinin neft ixrac edən ölkələrin il üçün proqnozlarına baxır. Ən əsası da gələn il

üçün olan proqnozlarına. Bunun nəticəsində özü üçün daha təhlükəsiz yolun keçirilməsi ilə bağlı bir rəqəm ortaya qoyur. Əgər biz nəzər yetirsək görürük ki, 2022-ci ildən 2024-cü ilə qədər neftin orta qiyməti üzüaşağı gedir. İstər gələn il üçün, istərsə bu il, istərsə də 2026-cı il üçün olan bütün proqnozlar neftin qiymətinin get-gedə ucuzlaşacağını göstərir. Bütün bunlar ondan qaynaqlanır ki, 2022-ci ildə brent markalı neftin qiyməti 101 dollara çatdı ki, bu zaman da dünyada çox böyük hərbi-siyasi risklər ortaya çıxdı. Bu risk əsasən Rusiya-Ukrayna müharibəsi və onun doğurduğu fəsadlar idi. Bundan öncə neftin qiyməti 70 dollar idi, birdən-birə orta qiymət 30 dollara qalxdı. Təqribən 50 faizə yaxın bir artım demək idi. Bu risk dərəcəsi idi. Bu, neftin real qiyməti deyildi. Bundan sonra 2023-cü ildə neftin qiyməti 86 dollara qədər ucuzlaşdı. Oktyabrda neftin orta qiymətini 81-82 dollarda artıq proqnoz edirdilər. Gələn il üçün isə müxtəlif qiymətlər deyilir. Amerikada banklarından tutmuş, beynəlxalq təşkilatlara qədər neftin qiymətinin 69-76 dollar arasında dəyişəcəyi ilə bağlı xeyli proqnozlar var. Ona görə də hökumət hesab edir ki, neftin qiyməti 70-75 arasında olacaq".

İlham Şaban deyir ki, cari ilin iyun ayında büdcəyə yenidən baxıldı və dəyişiklik edildi, neftin qiyməti 75 dollara qədər artırıldı: "İlin ikinci yarısı üçün büdcədə elan edilən qiymət idi. Ancaq hökumət büdcənin gəlirlərini siqorta etmək üçün neftin orta qiymətini 70 dollardan götürmüşdü. Maliyyə Nazirliyinin saytında bununla bağlı xüsusi məlumat yerləşdirilmişdi. Nədənə çoxları buna fikir verməmişdi. Bizim hökumət nəyisə proqnoz edəndə həmişə özü üçün təhlükəsizlik zolağı da götürür. Necə ki, iqtisadiyyat üçün Neft Fondu o rolunu oynayır. Növbəti illər üçün neft qiymətinin azalması labüd məsələ kimi götürülür. Çünki hesab edirlər ki, artıq Rusiya-Ukrayna müharibəsi də başa çatmaq üzrədir. Baxmayaraq ki, Yaxın Şərqdə

Azərbaycanda elektrik enerjisinin ixracı niyə azalıb?

Azərbaycanda elektrik enerjisinin ixracında azalma qeydə alınıb. Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatına əsasən, 2024-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycan 74,5 milyon dollar dəyərində elektrik enerjisi ixrac edib. Bu, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 77,4 faiz azalma deməkdir. Bu ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkəmizdən 1,3 milyard kilovatt-saat elektrik enerjisi ixrac edilib ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 56,4 faiz azdır. Beləliklə, hesabat dövründə elektrik enerjisinin ixracı həm dəyər baxımından, həm də miqdar baxımından aşağı düşüb.

Bu ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycanın ixrac etdiyi hər min kilovatt-saat elektrik enerjisinin orta ixrac qiyməti 93,7 manat təşkil edib. Bu da illik müqayisədə 48,3 faiz azalma deməkdir.

Bes ixracın azalmasının səbəbləri nə ola bilər?

Məsələ ilə bağlı **iqtsadçı-ekspert Natiq Cəfəri** "Sputnik Azərbaycan"a bildirib ki, ölkədə qazla işləyən elektrik enerjisi istehsal edən stansiyalar var: "Ola bilər modul tipli qazla işləyən elektrik stansiyalarının işinə müəyyən fasilələr verilib. Təbii qaza ehtiyac böyükdür və Gürcüstan, Türkiyə və əsasən də Avropa İttifaqı ölkələri qarşısında bizim öhdəliyimiz var. Böyük ehtimal qazla işləyən elektrik stansiyalarının işinə fasilələr verildiyi üçün ixracda azalma olub. Əsas səbəblərdən biri bu, ola bilər. Çünki bir neçə il bundan öncə elektrik enerjisinin böyük hissəsi məhz qazla işləyən elektrik stansiyalarında istehsal edilirdi. Yəqin ki, təbii qaza tələb artdığından qazla işləyən həmin stansiyalarda elektrik enerjisinin istehsalı xeyli dərəcədə azalıb".

Ekspert bildirib ki, elektrik enerjisinin ixracında azalmanın digər səbəbi işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məskunlaşma, təmir-tikinti işlərinin artması ilə bağlıdır: "Çünki işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məskunlaşma, təmir-tikinti işləri artdıqca elektrik enerjisinə tələbat da yüksəlir. Tələbatın yüksəlməsi həmin bölgələrə yeni xətlərin çəkilməsinə, elektrik enerjisi sərfiyyatının artmasına səbəb olur. Bu da ixracın azalmasına səbəb ola bilər".

biz bu il vəziyyətin daha da kəskinləşməsinə, hərbi əməliyyatların coğrafiyasının genişlənməsinə müşahidə etdik. Ancaq bu heç də proqnoz edilən İsrail-İran müharibəsinə gətirib çıxarmadı. Buna rəğmən biz görürük ki, artıq xeyli vaxtdır neftin qiyməti 70-72 dollar ətrafındadır. Digər tərəfdən də, dünya iqtisadiyyatı inkişaf edir. Enerji inkişaf üçün lazımdır. COP 29-da da qeyd etdilər ki, bu inkişaf üçün lazım olan ener-

jini artıq "yaşıl" enerji hesabına qarşılandığında əvvəlki səviyyədə neftə-qaza tələb artmır. Fikrimcə, ölkəmizdə 2030-cu ilə qədər büdcədə neftin qiymətinin götürülməsi belə cəmiyyət üçün həssas məsələ olacaq. Birincisi, bizim neft həcmimiz azalacaq, çünki azalmağa doğru gedir. İkincisi, artıq büdcədə qazın qiymətini göstərəcəklər, nəinki neftin..."

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanda dövlət əmlakının idarəedilməsi və özəlləşdirilməsi haqqında yeni qanun layihəsi hazırlanıb. Bu məlumatı Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində iclasında iqtisadiyyat nazirinin müavini Səməd Bəşirli açıqlayıb.

Nazir müavini qeyd edib ki, "Dövlət əmlakının idarəedilməsi və özəlləşdirilməsi haqqında" yeni qanun layihəsi hazırlanaraq razılaşdırılması üçün aidiyyəti dövlət qurumlarına təqdim edilib.

O əlavə edib ki, dövlətə məxsus 47 müəssisədən 21 müəssisə və obyekt artıq özəlləşdirilib: "Qalan müəssisə və obyektlərin özəlləşdirilməsi, investorların cəlb olunması istiqamətində tədbirlər davam etdirilir".

Qeyd edək ki, Azərbaycanda kiçik və orta müəssisələrin özəlləşdirilməsi çoxdan başa çatıb. İri müəssisələrin özəlləşdirilməsi məsələsi isə dəfələrlə gündəmə gətirilsə də, real nəticə olmadan arxa plana keçirilib. Sonuncu dəfə neft qiymətlərinin kəskin düşdüyü, ölkənin valyuta gəlirlərinin azaldığı 2015-2016-cı illərdə Azərbaycanda dövlətin əlində olan iri müəssisələrin özəlləşdirilməsi məsələsi gündəmə gətirilib.

2016-cı ildə Azərbaycanda özəlləşdirmənin yeni - 3-cü mərhələsinin başlandığı elan olundu. Həmin ilin iyulunda "Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin sürətləndirilməsi və idarə edilməsinin səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Prezident fərmanı imzalandı. Fərmanda özəlləşdirmə prosesində səmərəliliyin və şəffaflığın təmin edilməsi, korporativ idarəetmənin təbii, müəssisələrin restrukturizasiyası və modernləşdirilməsi, müvafiq özəlləşdirmə prosedurlarının elektron üsullarla gerçəkləşdirilməsi barədə hökumətə tapşırıqlar verilib. Bütün bu islahatların qeyri-neft sektorunun inkişafına dəstək, rəqabət mühitinin formalaşdırılması, iqtisadiyyata yerli və xarici sərmayələrin cəlb olunması məqsədi daşıdığı diqqətə çatdırılıb.

Fərmana əsasən ilk növbədə regionlarda rəqabət qabiliyyətli potensialı olan fəaliyyəti dayanan müəssisələrin özəlləşdirilməsinə üstünlük veriləcək, nəticədə regionlarda sahibkarlığın inkişafı və iqtisadi aktivliyin təmin edilməsinə nail olunacaqdı. Bundan əlavə, gələcəkdə özəlləşdirməyə çıxarılaçaq müəssisələrin müasir bazar konyuktura uyğun olaraq qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsi, müəssisələrdə modern yanaşmalar əsasında restrukturizasiya və sağlamaşdırma tədbirlərinin görülməsi, habelə yeni korporativ idarəetmə alqoritmləri tətbiq edilməklə belə müəssisələrdə prioritet təşkil edən özəlləşdirmə amillərinin gücləndirilməsinin təmin edilməsi nəzərdə tutulurdu.

Bu mərhələdə 300-dən çox dövlət müəssisəsinin özəlləşdirməyə açılacağı bildirildi. Onlar arasında Azərbaycan Beynəlxalq Bankı (ABB), AZAL da vardı. Manatın kəskin devalvasiyaya uğra-

Özəlləşdirmənin yeni mərhələsi başlayır

Dövlət hansı müəssisələri "əlində saxlayacaq"?

masını dövlətin idarəçiliyində olan ABB-də kəskin problemləri üzə çıxardı. Nəticədə Azərbaycan dövləti bankı xilas etmək üçün 10 milyard dollardan yuxarı vəsait xərcləyəsi oldu. Həmin vaxtlarda özəlləşməyə hazırlanacaq dövlət müəssisələri siyahısına daxil edilən ABB bir neçə ildən sonra oradan çıxarıldı.

Ötən ilin oktyabrında iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov tərəfindən açıqlanan məlumata əsasən 2003-cü ildən sonrakı dövrdə özəlləşdirmə prosesi çərçivəsində 23 mindən artıq kiçik müəssisə və obyekt özəl mülkiyyətə keçib: "Orta və iri dövlət müəssisələrinin bazasında yaradılmış 1600-ə yaxın açıq səhmdar cəmiyyətindən 1100-ə yaxını məhz həmin dövr ərzində özəlləşdirilib. Təkcə investisiya müsabiqələri vasitəsilə özəlləşdirilmiş müəssisələrə 900 milyon ABŞ dollarına yaxın investisiya yatırılıb, rəqabətqabiliyyətli və ixrac yönümlü, həmçinin idxalı əvəzləyən bir sıra məhsulların istehsalı üçün imkan yaradılıb. Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi nəticəsində bu dövrdə 300 mindən artıq iş yeri açılıb, 220 mindən çox şəxs səhm sahibi olub. ÜDM-də özəl sektorun payının çoxalması dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin mühüm rolu var".

İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin məlumatına əsasən 2024-cü ilin yanvar-oktyabr ayları ərzində dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi üzrə 43 hərrac keçirilib. Hərraclarda 6 səhmdar cəmiyyətinin səhm paketi, 6 kiçik dövlət müəssisəsi, 525 nəqliyyat vasitəsi satılıb. Nəticədə cari ilin 10 ayında özəlləşdiril-

mədən dövlət büdcəsinə 108,2 milyon manat vəsait daxil olub ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 4,2 faiz artım deməkdir.

2024-cü ilin 10 ayında daşınmaz dövlət əmlakının (qeyri-yaşayış və torpaq sahələrinin) icarəsindən dövlət büdcəsinə 31,5 milyon manat vəsaitin ödənilməsi təmin olunub, bu isə illik ifadədə 16,3 faiz artımdır. Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi və icarəyə verilməsindən dövlət büdcəsinə daxilolmalarda müəyyən artımlar olsa da, Hesablama Palatası bu sahədə potensialın daha çox olduğu qənaətinədir. Palataya 2023-cü il dövlət büdcəsinin icrasına verdiyi rəydə qeyd edilir ki, 2024-cü il 1 yanvar tarixinə Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin sərəncamında balans üzrə əsas vəsaitlərinin dəyəri 183,0 milyon manat təşkil edən dövlət müəssisə və obyektləri, nizamnamə kapitalı ümumilikdə 143,3 milyon manat təşkil edən 82 səhmdar cəmiyyətin 118,5 milyon manat həcmində səhmi, dövlət müəssisələrinin işi ilə yaradılmış 26 birgə müəssisənin nizamnamə kapitalında 8,9 milyon manat həcmində dövlətə məxsus payları, balans üzrə əsas vəsaitlərinin dəyəri 372,5 milyon manat təşkil edən Azərbaycan Respublikasının xaricdə 66 dövlət mülkiyyəti mövcuddur ki, bunlardan 82 səhmdar cəmiyyətinin nizamnamə kapitalındakı 118,5 milyon manat həcmində səhmlərinin və 15 birgə müəssisənin nizamnamə kapitalındakı 1,4 milyon manat həcmində payların özəlləşdirilməsinə məhdudiyyətlər qoyulmayıb. Özəlləşdirilmə

prosesində yaradılmış və səhmləri bütövlükdə yaxud qismən dövlətə məxsus olan səhmdar cəmiyyətlər tərəfindən 2023-cü il ərzində ödənilən dividendlər cəmi 149,0 min manat təşkil edib: "Qeyd etmək istərdik ki, hesabət ilində Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin sərəncamında olan dövlət müəssisə və obyektlərinin balans dəyərinin və özəlləşdirilməsinə məhdudiyyətlər qoyulmamış səhmlərin həcmində artımın olması, həmçinin özəlləşdirilmədən daxilolmalar üzrə hesabat dövrlərinin sonuna hesablanmış, lakin dövlət büdcəsinə ödənilməmiş vəsaitlər üzrə qalıq vəsaitin həcmində çox olması növbəti illərdə bu mənbə üzrə daha çox vəsaitin daxil olma potensialının olduğunu bildiririk.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"nın Tədbirlər planında Yeni özəlləşdirmə strategiyasının həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət istiqaməti müəyyən edilmiş və fəaliyyət istiqamətinə daxil olan tədbirlər və layihələr üçün icra müddəti müəyyən edilib. 2023-cü ildə Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinə və idarəetməyə verilməsinə dair yeni qanun layihəsinin qəbul edilməsi müəyyən edilərsə də hesabat ilində bu sahədə müvafiq qanun qəbul edilməyib".

Qeyd edək ki, özəlləşdirmənin yeni mərhələsindən əsas gözləntilər iri dövlət müəssisələrinin özəlləşdiriləcəyi yönündədir. Bir çox postsovet ölkələrində bu sahədə Azərbaycan daha yüksək nəticələr əldə olunub. Məsələn,

Qazaxıstan və Özbəkistan son illərdə özəlləşdirmə yolu ilə bir sıra mühüm sahələrdə dövlətin iştirakını minimuma endiriblər. Bura enerji istehsalından tutmuş hava limanlarına qədər çoxsaylı sahələr daxildir. Azərbaycanda da analoji addımlar atıla bilərmi? Buna ehtiyac varmı?

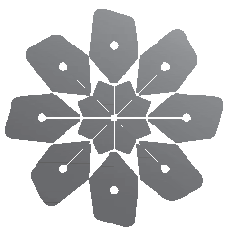
İqtisadçı-ekspert Rəşad Həsənovun fikrincə, yeni qanunda əvvəlki özəlləşmə prosesində qeydə alınan təcrübə mütləq nəzərə alınmalıdır: "Əvvəlki özəlləşdirmə zamanı bir çox müəssisələrin təyinatı dəyişdirildi, yaxud onlar uzun müddət istifadəsiz qaldılar. Bu baxımdan, eğer dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsinin yeni mərhələsi başlanacaqsa, bu zaman investisiya əsaslı özəlləşdirməyə üstünlük verilməsi vacibdir. Düşünürəm ki, Azərbaycanda özəlləşdirilməsi mümkün və zəruri olan çoxlu dayda dövlət müəssisəsi var. Azərbaycanda iqtisadiyyatda dövlətin payı, iştirakı izafi dərəcədə çoxdur ki, bu da doğru yanaşmadır. Dövlət öz əlində yalnız tənzimlənməni saxlamalı, biznesə iqtisadiyyatda öz təyinatına uyğun iştirak imkanı yaratmalıdır. Çox təəsüflər olsun ki, bizdə nəqliyyatdan tutmuş rabitəyə qədər çox sahələrdə dövlətin iştirakı üstünlük təşkil edir. Bu, uzun illərdə ölkə iqtisadiyyatında məhsuldarlığın artmasının qarşısını alan başlıca faktordur. Əksər sahələrdə böyük paya malik, yaxud bütöv bir sahənin tək inhisarçısı olan iri dövlət şirkətlərinin idarəetməsindəki qeyri-səmərəlilik, bir çox hallarda korrupsiyanın geniş yayılması nəticəsində bu şirkətlərin fəaliyyəti dövlətin boynunda ağır yükə çevrilib. Bu baxımdan, özəlləşdirilməli dövlət qurumları çoxdur, onların özəlləşdirilməsi dövlətin maliyyə yükünün azaldılması, həmin sahələrdə inkişafa nail olunması baxımından zəruridir".

Ekspertin fikrincə, xüsusilə kommunal xidmətlər, nəqliyyat, maliyyə və sığorta sahələrində dövlətin iştirakı dayandırılmalıdır: "Kommunal xidmətlərin satış seqmenti, dövlətə məxsus banklar, sığorta şirkətləri, nəqliyyat şirkətləri ilk növbədə özəlləşməyə çıxarılmalıdır. 2020-ci ildə Azərbaycan İnvestisiya Holdingi yaradılan zaman idarəetmədə səmərəliliyinin artırılmasından sonra belə müəssisələrin özəlləşdirməyə açılacağı gözlənilirdi.

Lakin ötən müddət ərzində idarəetmədə ciddi bir səmərəliliyi nail olunmadığı aydın oldu. Bu yaxınlarda yeni bir qurum - AZCON yaradılıb. Güman etmək olar ki, yeni qurum tabeliyinə verilən müəssisələrdə sağlam idarəetməni təmin etməyə müvəffəq olacaq. Bundan əlavə, Azərbaycanda bir neçə hava limanı var ki, demək olar ki, boş dayanır. Onların özəl idarəçiliyə verilməsi yolu ilə fəaliyyətinin canlandırılması bölgələrin inkişafında mühüm rol oynaya bilər".

İqtisadçı Eldəniz Əmirov da hesab edir ki, dövlətin iqtisadiyyatdakı iştirakı xeyli dərəcədə azaldılmalıdır: "Yeni qanun layihəsinin hazırlanması Azərbaycanda iqtisadi islahatların daha da genişləndirilməsi, o cümlədən dövlət mülkiyyətində olan müəssisələrin daha effektiv idarə edilməsi məqsədi daşıyır. Müşahidələr göstərir ki, Azərbaycanda iqtisadiyyatda dövlətin iştirakı ildən-ilə artır. Dövlətin yükünün azaldılması üçün bu iştirakılığın azaldılmasına ehtiyac var. Konkret hansı müəssisələrin özəlləşməyə açılacağını indidən söyləmək çox çətindir. Çünki burada subyektivlik mühüm rol oynayacaq. Lakin hesab edirik ki, nəqliyyat, enerji, rabitə sektorlarındakı müəssisələr ilk olaraq özəlləşdirilməli müəssisələr sırasındadır. Bu sahədə hansı qərarların verilməsi ciddi müzakirə, yeri gəlsə, mübahisə mövzusu olacaq bir məsələdir".

İqtisadçılara görə, hansı müəssisələrin özəlləşdirilməsindən daha çox necə özəlləşdirilməsi xüsusi diqqət tələb edir: "Yeni özəlləşdirmənin şəffaf həyata keçirilməsi, bütün maraqlı tərəflərə bərabər imkanlar yaradılması özəlləşdirmənin effektivliyini ilkin mərhələdən müəyyən edən əsas amillərdir. Bundan əlavə, əmək tutumlu müəssisələr özəlləşdirildikdən zaman qısa müddət sonra restrukturizasiya adı ilə işçilərin ixtisaratının qarşısını alınması, müəssisələrin profilinin dəyişdirilməsinə yol verilməməsi kimi məsələlərə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bir çox sahələrdə qismən özəlləşdirmə ilə həm dövlətin yükünü azaltmağa, həm uzun illərdə mövcud olan səmərəsizliyi aradan qaldırmağa, həm də ölkəyə irihəcmli xarici investisiyaları cəlb etməyə nail olmaq mümkündür".

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış"

2020-ci il noyabrın 10-da Azərbaycan, Rusiya prezidentlərinin və Ermənistan baş nazirinin imzaladıqları birgə bəyanat nəticəsində ölkəmiz daha bir tarixi zəfərə imza ataraq, Ağdam rayonunu hərbi əməliyyat keçirmədən, siyasi yolla işğaldan azad edərək öz yurisdiksiyasına qaytardı.

Araz Teymurlu

2020-ci ildəki Vətən müharibəmizdəki parlaq qələbəmizdən sonra işğaldan azad edilən bütün ərazilərdə olduğu kimi, Ağdamda da bərpa-quruculuq işləri, eləcə də bu ərazinin də minalardan təmizlənmə prosesi çox sürətlə aparılır. Ağdamla bağlı plana əsasən 2026-cı ilə qədər bu şəhərə 10 minə qədər əhali köçəcək. Sonrakı illərdə şəhərin əhalisi 100 minə çatdırılacaq.

Deputat Vüqar İskəndərov bildirib ki, Ağdamın işğaldan azad olunması Prezident İlham Əliyevin hərbi və siyasi dühasının nəticəsidir: "Artıq 4 ili geridə qoymuşuq və Ağdam günü-gündən dirçəlir. Soydaşlarımız öz yurd-yuvalarına qayıdırlar.

Bütün dünya gördü ki, mənfur düşmən Ağdamı hansı vəziyyətə salıb. Əbəs yerə onu "Qafqazın Xirosiması" adlandırmıq. İşğaldan azad olunmuş Ağdam erməni vandalizminin şahididir. Ermənistan qəsdən mədəni və dini abidələrimizi vandalizmə məruz qoymaqla, təhqir və qəretmişdi. Bunu isə bütün dünya görməlidir. Biz isə dedə-baba torpaqlarımızı bərpa edirik. Möhtəşəmliyi geri qaytarırıq. Tez bir zamanda Ağdamın əvvəlki şöhrəti bərpa olunacaq. 2021-ci ilin 28 may tarixində Azərbaycan ictimaiyyətinə təqdim olunmuş Baş Plan əsasında Ağdam yenidən qurulur. Plana əsasən şəhərin özündə 5 məhəllə nəzərdə tutulub. Hazırda 2-ci

Böyük Qayıdış

Yeni MÜSAVAT
N 209 (8582) 20 noyabr 2024

nu sübut etdi. Ağdama qayıdış tək cə məcburi köçkünlərin öz torpaqlarına dönüşü deyil, həm də Azərbaycanın gələcək inkişafının təməlidir. Allah şəhidlərimizə rəhmət, qazilərimizə şəfa versin. Bu müqəddəs torpaqlar, itkilərimiz və qəhrəmanlarımız sayəsində yenidən dirçəlir və xalqımızın qürur simvoluna çevrilir".

Qeyd edək ki, Xocalı rayonunun Balıca və Ağdərə rayonunun Həsəniz kəndlərinə də köç planlaşdırılır. Bu barədə Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin

Xocalıya və Ağdərəyə köç hazırlığı

Bakı, Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində məskunlaşanların rahat köçürülməsi üçün tender elan olunub

məhəllədə 66 binanın tikinti işləri başlayıb. Ağdam şəhərinə gələn ilin payızında ilk köç planlaşdırılır. Bundan sonra paralel olaraq digər məhəllələrdə də tikinti işləri aparılacaq. Hazırda Ağdamda 3 kənddə - Kəngərli, Xıdırli, Səncəlidə bərpa-quruculuq işləri davam edir. Digər kəndlər üzrə layihələndirmə işləri aparılır. Cənab Prezident İlham Əliyevin tez-tez bu ərazilərə səfəri də onu deməyə əsas verir ki, sürətlə gedən quruculuq işləri nəticəsində həmvətənlərimiz tezliklə Ağdamda öz ata yurdlarında rahat şəkildə yaşayacaqlar".

Əslən Ağdamdan olan AĞ Partiyasının Protokol şöbəsinin rəhbəri Araz Teymurlu Ağdama geri-

dönüşü səbirsizliklə gözlədiklərini qeyd etdi: "Ağdam bir zamanlar Azərbaycanın mədəniyyət və iqtisadi mərkəzlərindən biri idi. İşğal dövründə isə yerlə yeksan edilərək "Qafqazın Xirosiması" adını aldı. Lakin 2020-ci il Vətən müharibəsindəki tarixi Zəfərdən sonra Ağdam yenidən ümid və dirçəlişin rəmzinə çevrildi. Mən özüm əslən Ağdamın Papravənd kəndindənəm. Babamın doğulduğu bu kənd mənfur düşmən tərəfindən yerlə yeksan edilib. Amma bu gün artıq Ağdamın və onun kəndlərinin bərpası həyata keçirilir. Şəhər "Ağıllı şəhər" konsepsiyası əsasında müasir infrastrukturla yenidən qurulur. Yollar, elektrik və su

təchizatı, kommunikasiya xətləri bərpa edilir. Tarixi abidələr, məktəblər və xəstəxanalar yenidən tikilir. Ağdamda yenidənqurma işləri sürətlə davam edir. Ağdamlılar geridönüşü səbirsizliklə gözləyirlər. Azərbaycanın əldə etdiyi bu tarixi qələbə, illərlə erməni lobbisinin ABŞ və Avropadakı məkrli planlarına, beynəlxalq aləmdəki ikili standartlara və təzyiqlərə baxmayaraq, dövlətimizin gücünü və xalqımızın iradəsini ortaya qoydu. Qəhrəman şəhidlərimizin və igid qazilərimizin sayəsində qazılan bu zəfər tək cə torpaqlarımızın azad olunmasını deyil, həm də Azərbaycan xalqının ədalət uğrunda mübarizəsinin haqq iş olduğu

işləri üzrə Dövlət Komitəsi məlumat verib.

Dövlət Komitəsi qeyd olunan ərazilərə köçlə əlaqədar insanların yüklərinin daşınmasının həyata keçirilməsi ilə bağlı tender elan edib.

Daşıma işləri həmin ərazilərə köçürüləcək şəxslərin yaşadığı Bakı, Sumqayıt, Gəncə şəhərləri, Abşeron, Bərdə, Goranboy, İsmayilli, Şəki, Göygöl, Mingəçevir, Tərtər, Yevlax və Xaçmaz rayonlarından həyata keçiriləcək.

Xatırladaq ki, Prezident İlham Əliyevin tapşırıqlarına uyğun olaraq, Qarabağa və Şərqi Zəngəzura Böyük Qayıdış Proqramı intensiv qaydada icra edilir. İndiyədək Xocalı şəhərinə 46 ailə, yəni 179 nəfər doğma yurda köçürülüb.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Cavansir ABBASLI

Azərbaycanda ali təhsil pulsuz olacaq?

Ali təhsil xərclərinin artırılması pulsuz təhsil imkanlarını artırır bilər

"2025-ci ildə Azərbaycanda dövlət büdcəsindən dövlət sifarişli ilə ali təhsil xərcləri üçün 570 milyon manat ayrılması nəzərdə tutulur". Bunu Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclasında - "2025-ci il dövlət büdcəsi haqqında" qanun layihəsi ilə bağlı müzakirələrdə maliyyə naziri Samir Şərifov bildirib. Onun sözlərinə görə, bu, 2024-cü ilə müqayisədə 21,8% çoxdur. "Həmin vəsaitin 41 milyon manatı güzəştli kateqoriyadan olan vətəndaşlarımız üçün nəzərdə tutulub. Bundan başqa, aztəminatlı təbəqənin təhsil davamlılığını təmin etmək üçün Təhsil Tələbə Kredit Fondunun nizamnamə kapitalı 126

milyon manata çatdırılacaq", - deyə nazir qeyd edib.

Qeyd edək ki, son illər dövlət sifarişli yerlərdə artım olsa da, bəzi ekspertlər ümumilikdə ölkədə ali təhsillilərin sayının az olduğunu deyirlər. Ali təhsil xərclə-

rinin artırılması təhsilli insanların sayını artıracaqmı? Ümumiyyətlə, pulsuz təhsil imkanlarını çoxaldacaq?

Təhsil üzrə ekspert Elşən Qafarov Cebheinfo.az-a bildirib ki, "Təhsilin inkişafı üzrə dövlət strategiyası" 24 oktyabr

2013-cü ildə qəbul edilən zaman orada nəzərdə tutulan tədbirlərdən biri də dövlət sifarişli ilə olan tələbə yerlərinin sayının artırılması, tədricən ödənişli təhsilin aradan qaldırılması və onun dövlət təhsili ilə əvəz olunması idi: "Bu

proses artıq bir neçə ildir ki, başlayıb. Əgər 3-4 il bundan öncə ölkədə oxuyan hər 100 tələbədən 75-78-i ödənişli təhsil alırdısa, artıq bu ildən 45-i ödənişli təhsil alır. Zamanla dövlət sifarişli yerlərin sayı artacaq və ödənişli təhsil demək olar ki, aradan qalxacaq. Bu, tədricən olacaq.

Büdcədə bu sahədə olan artımlar həmin hədəflərə gedib çatmaq üçün hökumətin gördüyü tədbirlərdən biridir. Eyni zamanda 2022-ci ildən başlayaraq Təhsil Tələbə Kredit Fondu fəaliyyət göstərir ki, hazırda ödənişli təhsil alan şəxslərə də uzunmüddətli kreditlər verməklə əslində o tələbələr təhsil almağa dəstək göstərilir".

O qeyd edib ki, yaxın bir neçə ildə ödənişli təhsil dövlət sifarişli ilə olan təhsillə əvəz olunacaq: "Yeni vətəndaş ödəniş etməyəcək. Dövlət əmək bazarının tələbinə

uyğun olaraq ona lazım olan ixtisaslar üzrə kadrların təhsil almasını özü maliyyələşdirəcək. "Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"nda nəzərdə tutulmuş hədəflərdən biri də ölkədə ali təhsil üzrə tələbə qəbulunun illik miqdarının 45 mindən 75 minə çatdırılması hədəflənib. Bu il 60 min tələbə qəbul edildi. Növbəti iki ildə də onların sayının 75 minə çatdırılması nəzərdə tutulub. İllik tələbə qəbulunun 75 minə çatdırılması onu göstərir ki, tələbə yerlərinin sayı artır. Həm də Qarabağ Universiteti, Türkiyə-Azərbaycan Universitetindən başqa, İtaliya-Azərbaycan Universiteti, Azərbaycan-Rusiya Universitetinin də açılacağı gözlənilir ki, bu da ölkədə ali təhsillilərin sayının artmasına hədəflənib".

□ "Yeni Məsavət"

**Kosmetikada
olan bu maddə
yuxunuza haram
qata bilər**

Kaliforniya Universitetinin Kek Tibb Məktəbinin alimləri müəyyən edilənlər kimi plastik qablaşdırmada və kosmetikada olan PFAS kimyəvi maddələrin yuxunu tənzimləyən genləri poza bilər. Araşdırmanın nəticələri Environmental Advances jurnalında dərc olunub. Elmi isə zamanı bir qrup mütexəssis 19-24 yaş arası 144 iştirakçının məlumatlarını təhlil edib. Subyektlərdən perfluoroalkil birləşmələrinin bədən səviyyələrini qiymətləndirmək üçün qan nümunələri təqdim etmələri istənilib.

Bunlar bir çox məişət eşyalarının istehsalında istifadə olunan sintetik maddələrdir. Qanında bu kimyəvi maddələrin yüksək konsentrasiyası olan gənclər daha çox yuxuya getməkdə, gecələr yatmaqda və gündüz oyaq qalmaqda çətinlik çəkir.

Bundan əlavə, alimlər PFAS-ın təsiri altında aktivliyi dəyişən yeddi gen müəyyən ediblər. Onların arasında yuxu-oyanma siklinə əsas rol oynayan hormon olan kortizolun istehsalını tənzimləyən HSD11B1 geni diqqəti cəlb edir. "Əbədi kimyəvi maddələr" olaraq da bilinən PFAS, istehlak məhsulları, qida və su vasitəsilə bədəndə daxil olur. Onların son dərəcə yavaş parçalanma qabiliyyəti var.

Madde həm insanlar, həm də ətraf mühit üçün təhlükəlidir və onilliklər boyu davam edə bilər.

Kemrbric Universitetinin alimləri müəyyən ediblər ki, hər gün bir saat gəzmək ömrü bir neçə il artıraraq, ürək xəstəlikləri və şəkərli diabetin inkişaf riskini azaldır.

Kanadada sirli beyin xəstəliyi gəncləri öldürür

Kanadada əvvəllər məlum olmayan beyin xəstəliyinin yayılması qeydə alınıb. Bu barədə “National Post” nəşri yazıb. Bildirilir ki, bu xəstəliyə əsasən 45 yaşadək gənclər tutulur. Ölkədə artıq yüzlərlə insanın yoluxduğu müəyyən edilib. Ümumilikdə indiyə qədər azı 40 nəfərin öldüyü məlumdur.

Qeyd olunub ki, xəstəliyin əlamətləri arasında narahatlıq və yuxu problemləri, ətraflarda ağrı və tarazlıq pozğunluğu, diş şaqquldaması, güclü əzələ spazmları, görmə problemləri və hallüsinasiyalar var.

Limonu dondurub yesək nə baş verər? - alimlərdən yeni "kəşf"

Mütəxəssislər limonun bilinməyən təsirlərini açıqlayıblar. Araşdırmalara görə, dondurulmuş limon təzə limondan qat-qat sağlam ola bilər. Limonun orqanizm üçün son dərəcə faydalı məhsul olduğunu danmaq olmaz. Ancaq az adam bilir ki, dondurulmuş limon daha faydalıdır. Bir sıra araşdırmalar göstərib ki, limon və bəzi digər sitrus meyvələrində xərçəng əleyhinə xüsusiyyətlərə malik təbii maddələr var.

Bunlara dəyişdirilmiş sitrus pektinləri və limonoidlər daxildir. Bununla belə, onların insanlara təsiri hələ də sınaqdan keçirilməyib. Modifikasiya edilmiş sitrus pektinləri sitrus meyvələrinin qabığına olan və bağışaqlarda daha yaxşı sorulması üçün dəyişdirilmiş karbohidratdır. Təbii formada pektin həzm olunmayan pəhriz lifidir. Heyvanlar üzərində aparılan tədqiqatlar göstərir ki, bu pektin prostat, süd vəzi və dəri xərçənginin digər orqanlara yayılmasının qarşısını ala bilər, həmçinin ilkin şişə təsir etməsə də, xərçəng hüceyrələrinin inkişafını və yayılmasını maneə törədir.

Limonoidlər limonlara acı dad verən sitrus qabıqlarında olan kimyəvi maddələrdir. Tədqiqatlar göstərir ki, yüksək konsentrasiyalarda onlar xərçəng hüceyrələrinin böyüməsini ləngidə və apoptoza (hüceyrə ölümü) səbəb ola bilər.

var.Nyu-Bransuik əyaləti-
nin baş naziri Süzan Holt
sirli beyin xəstəliyinin araş-
dırılmasında kömək üçün
Kanada İctimai Səhiyyə
Agentliyinə müraciət edib.
Bu məqsədlə hakimiyyət ar-
tık beş milyon dollar vəsait
ayırır.

Ömrü uzatmağın sadə yolu tapıldı

Tədqiqatda 400 minə yaxın orta yaşlı insan iştirak edib. Alimlər 13 il ərzində onların fiziki fəaliyyətini izləyib və sağlamlıq məlumatlarını toplayıblar.

Məlum olub ki, müntəzəm gəzinti ürək-damar xəstəliklərinin və şəkərli diabetin inkişaf riskini azaldır, ömrü uzadır. Üstəlik, hətta orta gəzinti tempi də sağlamlığa müsbət təsir göstərir.

Mütəxəssislər münəzəməliyin vacibliyini vurğulayırlar: nəzərə çarpan təsirə nail olmaq üçün həftədə ən azı beş dəfə gəzmək tövsiyə olunur.

Tədqiqatçılar həmçinin qeyd edirlər ki, yeriməyə başlamaq heç vaxt gec deyil. Hətta əvvəllər oturmaq həyat tərzini keçirənlər də gündə 15-20 dəqiqə gəzinti ilə başlayıb, tədricən müddəti bir saata qədər artıraraq sağlamlıqlarını yaxşılaşdırırlar.

Mütəxəssislər rahat temp və rahat marşrut seçməyi məsləhət görürlər ki, gəzinti həyat tərzinizin xoş və daimi hissəsinə çevrilsin.

Bunları bilirsinizmi?

- * Yeməkdən qabaq dişlərinizi fırçalasınız daha az yemək yeyəcəksiniz.
- * Hiçqırığınız tutduğu zaman 10 saniyə nəfəs almayın və 3 dəfə udqunun. Hiçqırığınız keçəcək.
- * Əgər soyuq duş altında 3 dəqiqə dayanasınız, 40 kalori yandıracaqsınız .
- * Qədəhdəki şərabın keyfiyyətini öyrənmək istəyirsiniz, qədəhi asta çalxalayın. Qədəhin içindəki çöküntü nə qədər qatırsa, şərab bir o qədər keyfiyyətlidir.
- * Yumurtanı qaynadarkən onun çatlamasını istəmirsinizsə, qaba yanmış kibrit qoyun.
- * Tərə qarşı dezodorantları səhər yox, gecə vurun. Bu, daha uzun müddətə qoxunun qarşısını alacaq.
- * Ütünün suyunun içinə bir az ətir vursanız, paltarlarınızdan gözəl qoxu gələcək.
- * Külqabının pıxı iləylənməməsi üçün onu su ilə yox, zeytun yağı ilə isladın.
- * Pişiklərin divan və ya kreslonuza oturmasını istəmirsinizsə, həmin yerə naftalin qoyun. Pişiklər onu heç sevməzlər.
- * Saçlarınızı boyadarkən üzünüüzə dəyən boyanı südə batırılmış pambıqla silin.
- * Yata bilmirsinizsə, albalı suyu için.
- * Zibil qutunuzun içinə soda və ya qabartma tozu töksəniz pıxı qoxunun qarşısını ala biləcəksiniz.
- * Yumurtanı qaynatdıqdan sonra qalan suyu dibçəyə tökün. Bitkilərə çox xeyirlidir.
- * Dırnaq boyasından qalan sarılığı götürmək üçün dırnağa sirkə sürtün. Rəngini açacaq.
- * Mədənin bulanırsa bir stəkan qəhvə için.

Kişinin mədəsindən 38 metal cisim çıxarıldı

52 yaşlı kişinin qarın boşluğundan aqar, qəpik, mismar, ülgüc və xırda metallar çıxarılıb. Çennay şəhərində olan kişi psixi xəstəlikdən əziyyət çəkir. Amma onun metal əşya udduğunu ailədə heç kim bilməyib. Mədə və qarında olan metallar isə təsadüfən MRT müayinəsində görünüb. Belə ki, müayinə zamanı kişi qarnının bərk ağrıldığını bildirib. MRT zamanı maqnit sahə metalları özünə cəkmirmiş. Pasiyenti 1 saatlıq endoskopik əməliyyatla bu metallardan azad ediblər. 2 dəfə baş tutan əməliyyatda 1-ci gün 20, ikinci gün daha 19 əşya çıxarılıb. Hətta mədəsindən sim kart da çıxıb.

ABŞ-da siyirmənin içindən çıxan daş Marsda suyun olduğunu göstərdi

Marsdan qoparaq Yerə çatan meteorit Qırmızı Planetdə maye suyun tarixi ilə bağlı yeni məlumatları ortaya çıxarıb. Məlumatə görə, ABŞ-nin İndiana ştatının Uest-Lafayet şəhərindəki Perdyu dövlət tədqiqat universitetində saxlanılan və "Lafayet meteoriti" adlandırılan göy daşı Marsda suyun mövcudluğuna dair əhəmiyyətli dövr haqqında ipuçları verir. Alimlər Marsda maye suyun nə vaxtsa mövcud olduğuna demək olar ki, əminidirlər. Lakin suyun hansı dövrlərdə mövcud olduğu və miqdarı kimi təfərrüat hələ də dəqiq deyil.

Tədqiqatçılar Marsda kəşfiyyat cihazlarının tapıntıları ilə yanaşı, Qırmızı Planetdən Yərə düşən meteoritləri də araşdıraraq bu suallara cavab axınlar. "Lafayet meteoriti" təxminən 11 milyon il əvvəl Marsa bir asteroidin çirpılması nəticəsində kosmosa səpələnmiş parçalardan biridir. 1931-ci ildə Perduy Universitetindəki bir siymədə aşkar edilən bu meteoritin buraya necə gəldiyi tədqiq bilinməz də, üzərinə aparılan araşdırmalar savəsində əhəmiyyətli nəticələr əldə edilib.

Meteoritlə bağlı əvvəlki tədqiqatlar Marsda maye su ilə qarşılıqlı təsir izlərini göstərmişdi. Lakin bu təsirin ne vaxt baş verdiyi məlum deyildi. Perdyu Universitetinin tədqiqatçıları bu sualın cavabını tapmaq üçün meteoritdəki mineralların tarixini müəyyən edəblər. "Geochemical perspective letters" jurnalında dərc edilən araşdırmada helium və neon kimi nəcib qazlardan istifadə edilərək mineralların yaşı açıqlanıb.

Grup mineralların 742 milyon il əvvəl maye su ilə təmasda olduğunu ortaya çıxarır. Həmçinin meteoritin strukturunun bu müddət ərzində dəyişmədiyi və su ilə qarşılıqlı təsirdən sonra da qorunub saxlandığı aşkarlanır. Tədqiqat 742 milyon il əvvəl Marsın səthində böyük miqdarda maye su olmadığına da işarə edir. Tədqiqatın aparıcı müəllifi Marissa Tremblayın sözlərinə görə, bu dövrdə su "permafrost" (daimi donuşluq - red.) adlanan yeraltı buzların eriməsi nəticəsində əmələ gəlmiş ola bilər.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

“Yeni Müsavat”ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, “Son dakika” MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

**Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)**

Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500